

Duță Simona Marilena

LEXICUL LIMBII ROMÂNE CONTEMPORANE

- STUDIU -

Târgoviște, 2022

Duță Simona Marilena

Lexicul limbii române contemporane

- studiu -

Târgoviște, 2022
ISBN 978-606-95385-3-1

Introducere în studiul lexicului limbii române contemporane

1 Argument

Când ne referim la limba română contemporană, avem în vedere limba română de la sfârșitul secolului al XIX-lea și până în prezent, limba vorbită de toți locuitorii țării, indiferent de poziția geografică, de mediul social sau de cultură, iar când spunem limbă spunem lexic, spunem vocabular, spunem totalitatea cuvintelor din limbă.

A vorbi și a scrie corect în limba maternă este o datorie sacră, iar temelia pentru a respecta această datorie o reprezintă școala și limba română ca disciplină obligatorie de studiu.

Lucian Blaga definea limba - „întâiul mare poem al unui popor”, iar acest poem începe să fie studiat încă de la clasele primare, se continuă cu ciclul gimnazial și cel liceal și nu se termină niciodată, căci, dacă școala formează deprinderi de comunicare necesare în orice domeniu al cunoașterii și în orice tip de activitate, în viață omul trebuie să își dezvolte aceste deprinderi, ducându-le chiar la perfecțiune dacă se poate.

De aceea, studierea Limbii și literaturii române ca disciplină componentă a planului de învățământ reprezintă temelia formării elevului de azi și adultului de mâine, deoarece prin intermediul ei se deschide drumul accesului la învățare pe tot parcursul vieții și integrarea într-o societate care se bazează pe cunoaștere.

Limba română este modelată permanent printr-un uriaș flux de cuvinte oferit de dezvoltarea științei, tehnicii sau culturii contemporane.

În lucrarea de față mi-am propus să aduc în discuție problema sinonimiei și a tipurilor de sinonime, pentru că sinonimia este cel mai important capitol din semantică, fiind de o importanță vitală pentru dezvoltarea limbajului și pătrunderea în spiritul limbii prin însușirea unui lexic precis, nuanțat și elevat.

Lucrarea este realizată din două părți: în prima parte mi-am propus să fac o prezentare a elementelor de vocabular, cu accent pe sinonimie și clasificarea acestei clase lexicale, iar în partea a doua mi-am propus să realizez o analiză a temei folosind ca material manualele alternative avizate de MEN din anii trecuți.

Analiza acestei teme a fost axată pe manualele alternative de la clasa a VII-a, manuale aparținând editurilor Humanitas, All și Corint.

De ce o analiză a temei sinonimiei având ca material de studiu manualele alternative?

Problema manualelor alternative a fost una controversată încă de la apariția acestora. Unii au văzut apariția lor ca un alt motiv de haos în sistemul de învățământ, alții au salutat inițiativa și au considerat că reprezintă un pas important pentru democratizarea sistemului educațional.

Din punctul meu de vedere, da, manualele alternative sunt parte a procesului de democratizare a învățământului românesc, fiind un document orientativ pentru cadrele didactice și un instrument de lucru pentru elevi.

Primele manuale diferite pentru o anumită disciplină, realizate pe baza unei programe comune, au apărut în anul școlar 1996-1997, în cadrul proiectului de reformă a învățământului preuniversitar, iar ultima avizare a acestora s-a făcut în anul 2005. De la această avizare nu au mai fost revizuite, chiar dacă între timp programa școlară s-a modificat, iar în anul 2005 a apărut Dicționarul Ortografic, Ortoepic și Morfologic al Limbii Române (DOOM, ediția a II-a, revizuită și adăugită).

Am urmărit în lucrarea mea prezentarea sinonimiei atât în planul noțiunilor teoretice, cât și la nivelul aspectelor practice cu scopul formării deprinderilor și consolidării cunoștințelor teoretice date.

Tema a plecat de la studierea manualelor alternative de la clasa a VII-a și realizarea unei analize critice la capitolul despre sinonimie. Am urmărit dacă manualele dezvoltă capacitățile de exprimare corectă și elevată la elevi, dacă stimulează imaginația și gândirea acestora și dacă oferă modele viabile conform universului afectiv și atitudinal al elevului.

La final, am realizat o analiză Swot a acestor manuale - puncte tari și puncte slabe - și am tras concluzia că manualele nu pun bază pe latura formativă a învățării, exemplele nu mai sunt adaptate elevului din ziua de astăzi, iar textele nu mai corespund cu particularitățile de vârstă și interesele copiilor noștri.

Manualul ar trebui să fie prima carte pe care, la începutul orei de curs, o deschide elevul și primul instrument util al profesorului. De aceea, este nevoie urgentă de o revizuire a acestor manuale, de o adaptare după noua programă și Doorn II, urmărind să fie ancorate în universul afectiv și atitudinal al elevilor.

Tema își propune să realizeze o analiză critică a acestor manuale și să identifice soluții practice pentru ca sinonimia să ocupe un loc important în preocupările elevilor, instrumentul principal de cunoaștere și de comunicare cu realitatea înconjurătoare.

2. Studiul cercetărilor

Vocabularul limbii române reprezintă „compartimentul limbii cel mai labil și mai supus influențelor din afară”¹, de aceea este permanent studiat de către cercetători, iar sinonimia ocupă un loc important în studiile lor.

Lucrarea de față nu își propune să aducă vreo noutate în partea de teorie, deoarece materialul descris reprezintă reluarea unor analize despre sinonimie deja efectuate de nume mari în domeniu cum ar fi: Gh. Bârlea, G. Pană Dindelegan, V. Guțu Romalo, I. Coteanu etc, iar materialul ales pentru exemplificarea sinonimiei l-am ales din DEX, dicționarele de sinonime, opere beletristice și limbajul cotidian.

Însă noutatea lucrării constă în abordarea temei din punct de vedere metodic, căci printr-o metodă de cercetare consistentă, relevantă și obiectivă am urmărit prezentarea temei despre sinonime în manualele alternative și modul în care autorii acestora reușesc să facă înțelesă sinonimia atât la nivelul teoriei, cât și la nivelul practic, prin texte diversificate și exerciții adaptate particularităților de vârstă.

¹ Drăghici, 2010, pg.43.

3. Metoda de lucru

Materialul lucrării este organizat pe aspectul faptic al sinonimiei, abordând aspectele teoretice ale acesteia, aspecte prezentate prin intermediul metodei analizei, a sintezei și a comparației.

Studiul critic al omonimiei în manualele alternative l-am realizat prin următoarele metode și procedee de cercetare:

- a) Analiza;
- b) Paralela;
- c) Comparația;
- d) Sinteza.

a) „A analiza” = „a certeta, a studia, a examina, a investiga, a explora”.

Am folosit metoda analizei în partea teoretică prin prezentarea sinonimiei și clasificarea acesteia.

b) *Paralela (Fig.)- Comparație, apropiere făcută între două persoane, între două lucruri etc., în care se scot în relief asemănările și deosebiriile. [Cf. fr. parallèle, lat. pallelus].*

Paralela am folosit-o la fel ca și analiza în ambele părți ale lucrării. Astfel, am realizat o paralelă între definițiile date de cercetători acestei clase lexicale, clasificările făcute, dar și relația de sinonimie cu celelalte clase lexicale, scoțând în relief cuvintele care intră sub incidența sinonimiei.

Comparația a fost folosită în strânsă legătură cu paralela pentru a evidenția trăsăturile sinonimiei, trăsături deduse în urma analizei comparative efectuate.

Sinteza, sinteze, s. f. Metodă științifică de cercetare a fenomenelor, bazată pe trecerea de la particular la general, de la simplu la compus, pentru a se ajunge la generalizare.

Sinteza am folosit-o în partea teoretică, deoarece în condițiile epocii contemporane se impune cunoașterea sensurilor cuvintelor, însușirea cuvintelor noi sau necunoscute și capacitatea de a face uz de sinonimele cuvintelor atât în vorbire, cât și în scris.

4. Precizarea termenilor

- Lexicologie;
- Vocabularul limbii române;
- Cuvântul;
- Vocabular fundamental și masa vocabularului;
- Vocabular activ și vocabular pasiv;
- Sens;
- Schimbări semantice;
- Polisemie;
- Omonimie;
- Paronimie;
- Sinonimie;
- Antonimie;
- Mijloace interne de îmbogățire a vocabularului.

5. Sigle și abrevieri

DEX = Dicționarul explicativ al limbii române, ediția a II-a, București, Logos, 1998

DOOM 2= Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române, ediția a II-a, București, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic, 2005.

ac. acuzativ

adj.	adjectiv
adv.	adverb
art.	articol
conj.	conjuncție
c.b.	cuvânt de bază
des.	desinență
fem.	feminin
fr.	franceză
germ.	germană
gr.	greacă
ex.	exemplu
înv.	învechit
lat.	latină
masc.	masculin
nr. card.	numeral cardinal
pref.	prefix
prep.	prepoziție
pron.	pronume
reg.	regionalism
rom.	limba română
sl.	slavă
s.m.	substantiv masculin
s.f.	substantiv feminin
s.n.	substantiv neutru
suf.	sufix
vb.	verb

1.Precizări teoretice

Structura lexicului limbii române contemporane

1.1. Noțiuni generale despre vocabular

În lucrarea “*Sinonimia și omonimia gramaticală în limba română*”, Luminița Hoarță Lăzărescu aduce următoarele argumente pentru a justifica importanța vocabularului limbii române:

- “Bogăția unei limbi este dată, în primul rând, de bogăția și varietatea vocabularului ei;
- Stilurile limbii se diferențiază între ele prin elemente de ordin lexical;
- Majoritatea greșelilor de exprimare sunt de natură lexicală, în special, de folosirea greșită a cuvintelor neologice;
- Sinonimele constituie o modalitate de grupare, organizare sau structurare a vocabularului unei limbi.”²

Indiferent cine suntem, indiferent unde suntem și cu cine intrăm în contact, ne folosim de cuvinte pentru a comunica pe o anumită temă. Cu cât știm mai multe cuvinte și le înțelegem sensul, cu atât stăpânim mai bine limba și avem convingerea că ceea ce comunicăm nu este înțeles greșit sau nu lasă loc la interpretări.

Despre importanța studiului lexicului, Th. Hristea amintea cel puțin două motive:

„, pentru că bogăția unei limbi constă îndeosebi în bogăția și varietatea vocabularului ei

pentru că schimbările care au loc în societate se reflectă, direct sau indirect, mai ales în vocabular”.³

Cuvântul „vocabular” are ca sinonim total cuvântul „lexic”, adică totalitatea cuvintelor dintr-o limbă, cuvinte care au fost la un moment dat în limbă sau cuvinte care sunt deja.

Când vine vorba de sensul cuvântului „vocabular”, DEX-ul îl explică astfel: **VOCABULĂR**, *vocabulare, s. n. 1. Totalitatea cuvintelor unei limbi; lexic. ◇ Vocabular activ = totalitatea cuvintelor folosite în mod efectiv de cineva în exprimare și care variază de la o categorie de vorbitori la alta. Vocabular pasiv = totalitatea cuvintelor specifice unei limbi pe care vorbitorii le înțeleg, dar nu le*

² Hoarță Lăzărescu, 1999, p. 3.

³ Hristea, 1972, p. 25.

utilizează (decât accidental). *Vocabular de bază sau fundamental = fondul principal de cuvinte. Vocabular secundar = masa vocabularului (1).* ♦ Totalitatea cuvintelor specifice unei anumite categorii sociale, unui anumit domeniu de activitate, unui anumit stil al limbii, unui scriitor sau vorbitor etc. **2.** (înv.) Dicționar, de obicei de proporții mici; lexic, glosar. [Var.: (înv.) **vocabuláriu** s. n.] – Din fr. **vocabulaire**, lat. **vocabularium**.

Disciplina care studiază vocabularul unei limbi poartă denumirea de lexicologie.

LEXICOLOGIE (< fr.; {s} gr. *lexicon* „dicționar” + *logos* „studiu”) s. f. *Disciplină a lingvisticii care studiază lexicul unei limbi în evoluția sa diacronică sub aspectele sale sincronice. În primul caz se urmărește stabilirea etimologiei unui cuvânt sau analizarea schimbărilor de sens intervenite în timp. În al doilea caz se are în vedere raportul dintre cuvânt și semnificația sa, o atenție specială fiind acordată sinonimiei, polisemiei, analizei structurale a lexicului și a elementelor sale componente.*

Lexicologia se împarte în trei ramuri:

- Morfonemia care studiază structura materială a componentelor vocabularului;
- Semantica sau semasiologia care se ocupă cu sensul cuvintelor;
- Etimologia care studiază originea și evoluția cuvintelor.

1.2. Cuvântul

„Limba este un sistem de comunicare, care funcționează pe baza unor semne lingvistice numite cuvinte”⁴.

DEX: CUVÂNT, cuvinte, s. n. 1. Unitate de bază a vocabularului, care reprezintă asocierea unui sens (sau a unui complex de sensuri) și a unui complex sonor; vorbă.

⁴ Bârlea, 2009, p. 127.

Cuvintele sunt „o înșiruire de sunete care au un înțeles și care capătă în procesul comunicării diferite întrebuințări gramaticale”⁵ și care se distinge prin formă și conținut. Forma este dată de totalitatea sunetelor, iar conținutul reprezintă imaginea pe care o asociază vorbitorul cu sunetele auzite.

Forma cuvintelor este dată de foneme-grupuri de sunete și de morpheme - unități sonore minimale, care se grupează în rădăcină, temă, afixe și desinențe.

Rădăcină= (Lingv.) Element al unui cuvânt, ireductibil din punct de vedere morfologic, comun cuvintelor din aceeași familie și care conține sensul lexical al cuvântului; radical. – Lat. radicina (cu unele sensuri după fr. racine).

Astfel, de la cuvântul de bază “frunză” se realizează o serie de cuvinte cu rădăcină identică: *frunzișoară, frunzar, a înfrunzi, înfrunzit, înfrunzire, a reînfrunzi, reînfrunzire etc.*

„Afixele sunt elemente fono-lexicale atașate rădăcinii pentru a crea cuvinte de la cel de bază”⁶. Afixele sunt de două feluri: pe de o parte, afixe lexicale (prefixele și sufixele derivative), iar, pe de altă parte, afixe gramaticale (sufixele gramaticale și desinențele), care ajută la exprimarea categoriilor gramaticale.

Prefixe, s. n. 1. Afix care se atașează înaintea rădăcinii sau a temei unui cuvânt, pentru a forma un derivat. În familia lexicală a cuvântului „frunză” din exemplul dat, prefixele sunt: în-, re-

SUFÍX, sufixe, s. n. Afix care se adaugă după rădăcina sau după tema unui cuvânt pentru a crea cuvinte sau forme gramaticale noi. În familia lexicală a cuvântului „frunză” din exemplul dat, sufixele sunt: -ișoară,- ar,- i,- it,- re.

DESINENȚĂ, desinențe, s. f. Element morfologic care, adăugat la tema unui cuvânt, exprimă în flexiunea nominală cazul, numărul (la adjectiv și genul), iar în flexiunea verbală persoana, numărul (și diateza). – Din fr. désinence.

Ex: În cuvântul “frunze”- vocala *e* reprezintă desinență de plural, caz N-Ac, iar în verbul *înfrunzea* (ind. imperfect) – vocala *a* este desinență pentru persoana a III-a , nr. Sg.

⁵ Gramatica Academiei I, 2005, p. 14.

⁶ Bârlea, 2009, p. 127.

„Conținutul este conferit de imaginea abstractă, generalizată pe care o evocă în mintea noastră pronunțarea sau scrierea unor sunete.”⁷

1.3. Criterii de organizare a vocabularului

Importanța vocabularului rezultă din faptul că bogăția unei limbi este dată, în primul rând, de volumul și de varietatea vocabularului ei. Vocabularul reflectă cel mai fidel schimbările care au loc în societate precum și spectaculoasele progrese ale științei și tehnicile contemporane.

Datorită flexibilității și bogăției sale interioare (sensuri, forme derivate) vocabularul se învață mai bine decât gramatica și fonetica. În viața unui om regulile gramaticale se desprind în mod spontan de la vârstă mică pentru că sunt mai puține și valabile pentru tot restul vieții. La început se învață doar din vocabularul fundamental, îmbogățirea, nuanțarea și plasticizarea, fiind procese, care încep mai târziu și nu se încheie niciodată. De aici derivă un alt argument al importanței studierii vocabularului – optimizarea comunicării care presupune în primul rând îmbogățirea și corectarea vocabularului.

Un număr exact al cuvintelor din limba română nu se poate preciza. Se speculează că ar fi între 140.000 și 175.000, dar acest număr se îmbogățește permanent, căci zilnic pătrund în limbă cuvinte noi.

În ceea ce privește împărțirea vocabularului, părerea unanimă a lingviștilor a fost că el este alcătuit în funcție de criteriul funcțional-ierarhic, semantic și etimologic-formativ.

„**Criteriul funcțional-ierarhic** acționează pe baza unor factori psihologici, socio-culturali, teritoriali, etc. ordonând cuvintele în submulțimi organizate după frecvența cuvintelor în vorbirea întregii comunități a vorbitorilor de limbă română, a unor categorii de vorbitori ”⁸.

- Vocabularul fundamental și masa vocabularului;
- Vocabular activ și vocabular pasiv;

⁷ Bârlea, p. 126.

⁸ Bârlea, p. 132.

- Vocabular literar și vocabular popular;
- Vocabular uzual și vocabular cu sferă limitată de utilizare;
- Vocabular special și vocabular specializat.

„Criteriul semantic se întemeiază pe analiza conținutului cuvintelor, mai precis pe sensul cuvintelor, dar ordonează cuvintele în submulțimi prin raportarea acestora la trăsăturile formale ale unităților lexicale.”⁹

În funcție de trăsăturile de formă și de sens, cuvintele se clasifică în:

- Sinonime;
- Antonime;
- Omonime;
- Paronime;
- Cuvinte polisemantice;
- Câmpuri lexico-semantic.

Criteriul etimologic- formativ se referă la geneza și evoluția istorică a cuvintelor în sistem lexical. De aici se desprind două mari diviziuni:

- Cuvinte primare care nu pot fi reduse la unități lexicale mai mici;
- Cuvinte formate de la cuvinte primare, prin mijloace interne de îmbogățire a

vocabularului, adică derivarea, compunerea sau schimbarea valorii gramaticale;

În funcție de aceste diviziuni, în limba română avem:

- Cuvinte primare moștenite sau autohtone;
- Cuvinte împrumutate din limbile slave vechi;
- Cuvinte formate prin mijloace proprii ale limbii: derivare, compunere, conversiune;

⁹ *Ibidem*, p. 133.

- Cuvinte formate prin calc lingvistic;

1.4. Organizarea funcțional-ierarhică a vocabularului

1.4.1 Vocabular fundamental și masa vocabularului

Vocabularul fundamental mai este numit și vocabularul de bază sau fondul lexical de cuvinte și reprezintă acele cuvinte cunoscute de toți vorbitorii, indiferent de statutul social, vârstă, interese sau regiune geografică.

Numărul de cuvinte aparținând vocabularului fundamental este de aproximativ 2000, fiind acele cuvinte folosite frecvent, cuvinte de origine latină(60%), cu mare putere de derivare, și compunere sau care au mai multe sensuri(cuvinte polisemantice) și intră ușor în alcătuirea de expresii și locuțiuni.

Cuvintele din fondul principal lexical se caracterizează prin:

- a) stabilitate, având o vechime apreciabilă (casă, a lucra, carte, bun, trei, eu, așa, etc.);
- b) unitate, fiind cunoscute și folosite pe întreg teritoriul țării de către toți românii;
- d) denumesc sau exprimă cele mai importante obiecte, noțiuni, relații, acțiuni (de exemplu: alb, apă, a avea, a bea, bine, brânză, cap, carne, ceas, cinste, a citi, cocoș, cuțit, drag, a duce, ea, el, a fi, a face, frate, frunte, a fugi, galben, a găti, a iubi, a înțelege, lac, lapte, luptă, mamă, mașină, mâine, a mânca, meu, a munci, munte, nostru, nou, ochi, om, picior, piele, pom, porc, prieten, a pune, a rămâne, roșu, sânge, a scrie, a spăla, și, tată, treabă, vechime, a vedea, a veni, vesel, etc);
- e) au un indice mare de frecvență (de exemplu: a avea, brad, bun, bunic, cal, carne, casă, câine, câmpie, cer, copil, deal, dimineață, a fi, fiică, ființă, fiu, frate, frumos, găină, grâu, ianuarie, iulie, lapte, a lucra, a lupta, luni, mamă, mare, marți, masă, a merge, mic, moarte, nepot, noapte, oraș, pâine, pădure, sat, seară, soare, soră, stejar, stele, tată, toamnă, atrăi, ușă, vară, viață, zi).

Cuvintele din fondul principal lexical sunt cele mai productive, adică stau la baza alcătuirii de cuvinte noi și au proprietatea de a se schimba cel mai greu.

Grupe lexico-tematice ale vocabularului fundamental:

- părți ale corpului omenesc: frunte, genunchi, mână, ochi, picior;

- grade de rudenie: cumnat, fiică, frate, socru, soră;
- animale, păsări, insecte cunoscute: cocoș, găină, lup, oaie, rață, țânțar, vacă;
- băuturi și alimente de primă necesitate: apă, brânză, carne, lapte, pâine, vin;
- culori, însușiri: alb, albastru, galben, bun, cinstit, trist;
- acțiuni, stări: a se afla, a cânta, a exista, a fi a lucra, a mânca;
- diviziuni ale timpului: dimineață, noapte, oră, vară, zi;
- corpuri cerești: luceafăr, soare, stele;
- locul, timpul și modul desfășurării acțiunii: acolo, acum, bine, ieri, oricum, sus.

Masa vocabularului este dată de restul cuvintelor din limbă(90%) și mai poartă denumirea de vocabular secundar sau vocabular disponibil.

Din masa vocabularului fac parte:

- ARHAÍSM ~e n. Cuvânt, expresie, formă fonetică sau gramaticală învechită, ieșită din uz. /<fr. Archaïsme
- REGIONALÍSM ~e n. Fapt de limbă caracteristic vorbitorilor dintr-o anumită regiune;
- NEOLOGÍSM, neologisme, s. n. Cuvânt împrumutat de curând din altă limbă sau creat recent într-o limbă prin mijloace proprii. [Pr.: ne-o-] – Din fr. néologisme.
- JARGÓN, jargoane, s. n. 1. Limbaj specific anumitor categorii sociale, profesionale etc., care reflectă fie dorința celor ce-l vorbesc de a se distinge de masa mare a vorbitorilor, fie tendința de a folosi termeni specifici profesiunilor respective și care se caracterizează prin abundența cuvintelor și expresiilor pretențioase, de obicei împrumutate din alte limbi, sau a celor de îngustă specialitate.
- ARGÓU, argouri, s. n. Limbaj convențional al unui grup social care, spre a nu fi înțeles de restul societății, folosește cuvinte speciale (regionale și străine), dă sensuri noi unor cuvinte cunoscute etc. – Fr. argot.
- termenii tehnici și termenii științifici - cuvinte folosite în diferite domenii ale tehnicii și științei;
- HÁPAX-URILE s.n. (Liv.) Cuvânt care apare într-un singur loc (în literatură sau într-un text). ♦ Lucru spus o singură dată. [Pl. hapax legomena. / < fr., gr. hapax legomenon].

1.4.2 Vocabular activ și vocabular pasiv

Vocabularul activ reprezintă totalitatea cuvintelor folosite în mod efectiv de o persoană în comunicare și variază de la o categorie de vorbitori la alta.

„Vocabularul activ ar fi inoperant dacă nu ar coincide cu al celorlalți vorbitori, ceea ce înseamnă că există un fond lexical activ comun pentru toți vorbitorii unei limbi, fond care se suprapune vocabularului fundamental, în mare măsură. Altfel spus, criteriul psihologic, individual, devine criteriul social-cultural colectiv.”¹⁰

Din vocabularul activ fac parte instrumentele gramaticale (prepoziții, conjuncții, articole, verbe auxiliare, pronume ai adverbe relative) ai substitutelor (pronumele ai numerales) cele mai uzuale, precum ai substantivele, adjectivele, verbele, adverbele referitoare la aspecte indispensabile activității cotidiene. Câteva exemple: de, la, cu, să, că, dacă, cel, am (fost), voi (avea), care, cine, ce, unde, când, unu, doi, casă, femeie, mâna, bun, frumos, dulce, a face, a vorbi, a mânca, a fi, a avea.

Foarte active sunt însă și cuvintele (sau sensurile) „la modă”, majoritatea neologisme: manager, profit, dividend, a implementa, firmă, democrație, marketing, privatizare etc.

Vocabularul pasiv este vocabularul din care fac parte cuvinte care sunt recunoscute de toți vorbitorii, dar, după principiul frecvenței, sunt folosite foarte rar în comunicarea zilnică. Cuvintele au fie o arie restrânsă de folosire, fie sunt cuvinte relativ cunoscute, fie sunt destul de rare.

1.4.3. Vocabular literar și vocabular neliterar

Când ne referim la vocabular literar nu trebuie să îl confundăm cu cel beletristic. „Vocabularul literar include cuvintele scrise și rostite în conformitate cu sistemul normelor care asigură caracterul cultivat, îngrijit. Este o grupă destul de mare, incluzând VF, dar și termeni care desemnează realitatea înconjurătoare.”¹¹

¹⁰ Bârlea, 2009, p. 146.

¹¹ Bârlea, 2009, p. 155

Vocabularul neliterar include cuvintele populare, argoul, arhaisme, jargonul, acele cuvinte care au ramas în afara limbii literare.

Vocabularul neliterar se imparte și el la rândul lui în vocabular popular și vocabular familiar. Primul cuprinde acele cuvinte care sunt vorbite în mediile rurale sau suburbii, iar cel de-al doilea ține de limbajul folosit în relațiile intime, familiare, între prieteni sau la locul de muncă.

1.4.4. Vocabular uzual și vocabular cu sferă limitată de utilizare

„Vocabularul de uz general reunește într-o singură mulțime elemente active de la toate grupele de vocabular activ”¹², fiind acele cuvinte pe care le folosesc toți vorbitorii indiferent de zona geografică, domeniul socio-profesional sau nivelul de cultură.

Vocabularul cu sferă de utilizare limitată cuprinde mai multe grupări. Aici intra:

Vocabularul regional - cuvintele cu răspândire geografică limitată. Ele sunt cunoscute numai unei anumite regiuni (dacoromân, meglenoromân, aromân, istroromân);

Vocabularul arhaic - cuvintele care au ieșit din vocabularul activ al majorității vorbitorilor sau chiar din limbă;

Vocabular neologic - cuvintele noi, împrumutate din alte limbi, însă insuficient adaptate și insuficient cunoscute din perspectiva semantică;

1.4.5. Vocabular special și vocabular specializat

¹² Bârlea, 2009, p. 148.

Această clasificare se referă la „grupele de cuvinte organizate după criteriul frecvenței, criteriul funcțional, prin ierarhizarea pe axa intereselor și preocupărilor.”¹³

Când vine vorba de categoriile de vorbitori care folosesc acest limbaj, acestea sunt „grupuri închise”, vorbitori uniți, față de ceilalți, prin interese și preocupări comune. Aici intră argoul și jargonul.

Vocabularul specializat sau profesional (numit și fond savant) cuprinde cuvintele folosite în diverse limbaje profesionale care alcătuiesc terminologiile de specialitate sau tehnico-științifice. Acest vocabular are o sferă limitată în funcție de ramurile științifice și profesionale.

1.5. Organizarea semantică a vocabularului

Vocabularul este „mai dinamic, mai receptiv la stimuli externi, mai permeabil decât oricare alt sector al limbii, iar capacitatea lui de a efectua transferuri operative din și în <<mediul ambiant>> , asimilând ușor noțiunile, dar și eliminând rapid din fondul sau activ balastul elementelor caduce sugerează că vocabularul este un sistem complex, coerent, fiabil, elastic și stabil.”¹⁴

„Realizările semantice ale unui cuvânt cunosc pe măsura frecvenței sale în uzul comun evoluții diferite.

- Extensia sensului: cuvântul *popor* însemna inițial *enoriașii dintr-o pădure*, a ajuns să denumească *o multitudine de oameni care formează o națiune*;
- Îngustarea sensului: cuvântul *rost* cu sensurile de *tâlc*, *gură*, nu mai este folosit decât în *expresii a lua la rost, a-și face un rost*;
- Transferul de sens: reprezintă sensurile figurative ale cuvintelor, care sporesc expresivitatea prin mărcile conotative pe care le inserează în câmpul semantic al unităților lexicale”¹⁵ .

În funcție de trăsăturile de formă și de sens, cuvintele se clasifică în:

¹³ *Ibidem*, p. 151.

¹⁴ *Dinu*, 1996, p.6.

¹⁵ *Mihai*, 1996, p. 33.

- Sinonime;
- Antonime;
- Omonime;
- Paronime;
- Cuvinte polisemantice;
- Câmpuri lexico-semantic.

1.5.1 Antonimele

Antonimele sunt cuvintele care au formă diferită și înțeles opus. De exemplu, *succes* și *eșec* se opun prin majoritatea trăsăturilor semantice, dar au și o trăsătură comună – un anumit rezultat care într-un caz este favorabil, iar în celălalt, nefavorabil, *iarnă* și *vară* – anotimpuri, *mare* și *mic* – se referă la dimensiunile obiectelor, *a urca* și *a coborî* – vizează deplasarea în spațiu.

Criteriile de clasificare ale antonimelor sunt:

a) Antonime cu termeni

- contrari: frumos/urât
- contradictorii: cald/rece

b) Antonime:

- totale: bine /rau
- parțiale:cer/apă

c) Antonime:

- binare: viață/moarte
- graduale:cald/rece

d) Antonime

- cu radicali diferiți: iubire / ură;
- antonime cu aceeași rădăcină: interes / dezinteres;

e) Antonime:

- substantivale: rai/iad

- adjectivale: frumos/urât
- verbale: a sta/ a pleca
- adverbiale: departe/aproape

Antonimia poate fi realizată:

- printr-un cuvânt: gros \neq subțire, a trăi \neq a deceda;
- printr-o expresie: a ascunde \neq a da pe față, a opri \neq a da drumul;
- cu ajutorul prefixelor: moral \neq imoral, atent \neq neatent

1.5.2. Omonimele

Când două sau mai multe cuvinte au formă identică și sensuri diferite vorbim de omonimie.

În ceea ce privește o clasificare a tipurilor de omonime, lingviștii împart această ramură a vocabularului în funcție de compartimentele limbii cărora acestea le aparțin (lexic, morfologie, sintaxă, fonetică), în funcție de originea lor sau de gradul de toleranță a vorbitorilor față de prezența lor în limbă. Astfel, avem:

➤ Omonimie lexicală:

- vară, veri, s. f. *Anotimpul cel mai călduros al anului, cuprins între primăvară și toamnă și reprezentând (în emisfera boreală) intervalul de timp de la 22 (21) iunie până la 23 septembrie.*
- vară, vére s.f. *Persoană de sex feminin considerată în raport cu fiica sau cu fiul unchiului ori a mătușii*

➤ Omonimie morfologică :

- sare-condiment de bază în alimentație- substantiv comun, nr. singular.
- sare- verb la indicativ prezent, pers. a III-a sg., de la verbul a sări.

➤ Omonimie lexico-gramaticală

- “bine” - adverb: Vorbește bine

adjectiv: Pe stradă am văzut o femeie bine.

substantiv: Cândva mi-a făcut un bine.

➤ Omonimie sintactică

- Cuvântul „mi” poate avea, în propoziții diferite, funcții sintactice diferite.

Complement indirect în cazul dativ: Mi-a dat o informație eronată.

Atribut pronominal, dativul posesiv: Pe mâna-mi a căzut un fulg.

Fără funcție sintactică, dativ etic: Și unde mi-au început să plângă...

➤ Omonimie lexico-afixală sau derivațională

Sufixul „-ar” este un sufix care arată agentul ce săvârșește o acțiune: de la cuvântul de bază „moară” s-a format „morar”, de la cuvântul de bază „pădure” s-a format „pădurar”. Însă tot acest sufix arată și o colectivitate ca în exemplele frunzar, umbrar

➤ Omonimie la nivel frazeologic

- „a fi tare de cap” - a fi indiferent, dar și a fi mărginit
- „a închide ochii” - a trece cu vederea, dar și a muri

➤ Omonimie semantică

- Cuvântul „boia” la început însemna vopsea indiferent de culoare, apoi sensul s-a restrâns doar la „praf de ardei roșu”.
- Cuvântul „boltă” cu pluralul „bolți” este un regionalism care înseamnă prăvălie, dugheană, dar și element de construcție, cupolă.

1.5.3. Paronimele

Paronimele sunt cuvintele cu formă apropiată și cu înțeles diferit (oral - prin grai viu /orar - program pe ore).

Paronimele se pot distinge în funcție de numărul fonemelor divergente:

- un fonem: *a evolua/a evalua*

- mai multe foneme divergente: *concesie/concesiune*

- în funcție de sufixe: *familiar/familial*

Criteriile de clasificare ale paronimelor sunt:

- Formate prin alternanța fonemelor: preveni-proveni
- Formate prin metateză: releva-revela
- Formate prin adăugare: albastru-alabastru
- Realizate prin radical: cazual-cauzal
- Realizate prin prefixare: prescris-proscris
- Realizate prin sufixare: anual-anuar

1.5.4. Cuvinte polisemantice

Înșușirea unui cuvânt de a avea mai multe sensuri se numește polisemie. Polisemia este considerată o categorie semantică fundamentală și universală pentru că se manifestă în orice limbă.

Aproximativ 80% din fondul principal al limbilor actuale este compus din cuvinte polisemantice (cifra variază de la o limbă la alta). Polisemia caracterizează în primul rând verbele, substantivele și adjectivele. Este direct proporțională cu vechimea cuvântului și cu frecvența folosirii lui în limbă.

De exemplu, cuvântul pământ are în limba română următoarele sensuri:

1. „planeta pe care locuim” Pământul este o planetă ca și Marte
2. „scoarța globului terestru” O rămă a ieșit de sub pământ.
3. „întindere de uscat”: Salvarea naufragaților era o fâșie pământ.
4. „teren cultivabil”: I s-a restituit pământul după război.

Clasificarea sensurilor sunt următoarele:

- a) 1. Sens denotativ: Sens fundamental al cuvintelor, relativ stabil, pentru toți vorbitorii.
2. Sens conotativ; Reprezintă sensurile secundare și figurate ale semnificatului unui cuvânt.

- b) 1. Sens fundamental (original, principal);
2. Sens secundar.
- c) 1. Sens general (semnificație);
2. Sens particular(contextual).
- d) 1. Sens propriu(denotativ);
2. Sens figurat(conotativ);
3. Sens impropriu(nepotrivit);.
- e) 1. Concret
2. Abstract.
- f) 1. Actual;
2. Învechit;
3. Rar.
- g) 1. Hipocoristic (de alint);
2. Depreciativ (peiorativ).

1.5.5. Câmpuri lexico-semantice

Câmpul lexico-semantic constituie o clasă de cuvinte reunite prin componente de sens comune, dar între care se stabilesc diferențe (opoziiții) semantice.

Spre exemplu, câmpul lexical al culorilor este alcătuit din: alb, negru, roșu, violet, maro, etc. Relația dintre aceste cuvinte constă într-un sens comun. Se pornește de la sensul fundamental al cuvântului cu virtuți polisemantice.

Câmpurile semantice se structurează în funcție de clasele morfologice. Astfel, câmpul lexical al culorilor intră în sfera clasei morfologice a adjectivelor.

1.6. Organizarea etimologică a cuvântului

Din această perspectivă, vocabularul poate fi împărțit în cuvinte primare, care nu pot fi analizate în unități lexicale mai mici și cuvinte formate de la acestea prin diverse mijloace constitutive. Majoritatea unităților lexicale ale limbii române se află într-o ierarhie morfematică, pe de o parte pe linia cuvântului-bază (în așa numita familie lexicală), iar pe de altă parte pe linia procedului formal (derivare, compunere, conversiune).”¹⁶

Neologismele sunt cuvinte noi apărute în limbă și există două grupe de neologisme: creații românești pe baza elementelor existente în limbă și împrumuturi lexicale noi.

Cele peste 50.000 de neologisme (DN) au fost adaptate, în general, la sistemul fonetic și morfologic al limbii române. Cele mai multe împrumuturi sunt din limbile:

- slavă: babă, bogat, bolnav, cocoș, dar, glas, gât, izvor, luncă, milă, plug etc.;
- greacă: a agonisi, carte, folos, taifas, ieftin, lefter, prosop, politicos etc.;
- maghiară: a bănui, cizmă, gând, hotar, marfă, oraș, uriaș etc.;
- turcă: barcagiu, chior, ciubuc, iaurt, mahala, pilaf, rahat, sarma etc.;
- franceză: ardoare, ardent, avans, bacalaureat, compatibil, coșmar, diamant, etc.;
- italiană: agenție, alabastru, maestru, mafie, malarie, mandolină, tempo etc.;
- germană: agentură, areal, arest, cocs, diesel, fasung, hering, șină, șurub etc.;
- rusă: arendă, comisar, comitet, izbă, maior, procuratură, steag, etc.;
- engleză: derbi, dumping, henț, miting, penalti, sprinter, star, start, tenis etc.;

¹⁶ Toma, Silvestru, Chișu, 2004, p. 68.

- latină: direct, facil, figură, final, flagel, fruct, magistru, ocular, oră etc.;

2. Sinonimia în limba română

2.1 Scurt istoric despre sinonime

În orice fel de comunicare cuvintele nu pot fi folosite singure, ci se combină între ele pentru a constitui enunțuri, mesaje, texte de mai multe tipuri.

Cu ajutorul sinonimelor, vocabularul se îmbogățește și capătă o mare disponibilitate de diversificare, fiind și un index al gradului de dezvoltare al fiecărei limbi.

Sinonimia este una din problemele larg dezbătute de către lingviști, fiind un fenomen lexical încă neclarificat pe deplin în aspectele sale teoretice. Concepțiile cu privire la sinonimie oscilează între negarea existenței lor în limbă și lărgirea exagerată a sferei cuvintelor cărora li se atribuie calitatea de sinonime.

În toate cărțile despre sinonimie se aduce în discuție părerea lui *Onufrie Vințeler* din cartea „*Probleme de sinonimie*”. Astfel, cercetătorul consideră că sinonimia este clasa lexicală tratată sumar de semantica tradițională, nestudiată în lucrări de ansamblu speciale și astfel rămâne un fenomen lingvistic încă neelucidat.

Chiar dacă această clasă lexicală rămâne încă neelucidată pe deplin, sinonimia este tratată de cercetători încă din antichitate, iar începând cu secolul XV apar primele dicționare. De asemenea, tot în acea perioadă se pun bazele teoriei cu referire la sinonime, se face o clasificare și se încearcă să se descifreze natura sinonimelor precum și locul pe care acest fenomen îl ocupă în sfera vocabularului unei limbi.

La începutul secolului al VIII-lea, abatele Girard, autorul primului dicționar de sinonime al limbii franceze spunea: Nu trebuie să ne închipuim că aceste cuvinte numite sinonime au o asemănare

absolută și perfectă, că înțelesul lor este același cum este gustul a două picături de apă din același izvor.¹⁷

Primul dicționar de sinonime al limbii române apare în secolul al XX-lea, la Iași, în anul 1923 cu denumirea „Synonymele limbii române cu radicali diferiți, în raport mai cu samă la lucrările divine, la cult și la terminologia ecclesiastică”, aparținându-i lui C. I. V. Severin, dar nu s-a tipărit decât primul volum

Un dicționar propriu-zis de sinonime al limbii române apare în 1972, la editura Albatros, sub coordonarea lui Gh. Bulgăr. Acest Dicționar de sinonime prezintă cca 13000 de serii sinonimice și este cu atât mai important, cu cât conține și o valoroasă prefață (p. 5-23) semnată de coordonator, în care sunt definite sinonimele lexicale și sunt relevate sursele sinonimiei, evoluția preocupărilor practice și teoretice pe care le implică acest fenomen în limba română.

O lucrare de referință pentru această clasă lexicală este cea de la Editura Academiei, apărută în 1982, sub denumirea de „Dicționar de sinonime al limbii române” autorii fiind Luiza Seche și Mircea Seche. Lucrarea conține un material bogat, în jur la 35000 de cuvinte.

În ceea ce privește sinonimia și modul de abordare pentru această clasă lexicală, *Onufrie Vințeler* în lucrarea „„*Probleme de sinonimie*” ajunge la concluzia că sunt trei criterii de care trebuie să ținem seama când vorbim de sinonimie:

- identitatea sau apropierea de sens,
- identitatea națională
- identitatea obiectelor.

2.2. Definiția sinonimelor

Opiniile referitoare la definirea conceptului de sinonimie sunt numeroase, deoarece definiția de bază (sunt sinonime două cuvinte care au același înțeles) este interpretată diferit de cercetători. Aceste

¹⁷ Bucă, Evseev, 1976, p. 120.

opinii se situează într-o accepțiune foarte largă a acestuia. Majoritatea definițiilor pleacă de la ideea că sinonimia este o echivalență de sens aproximativ între cuvinte care pot substitui reciproc.

Astfel, Gheorghe Constantinescu Dobridor în *Mic dicționar de terminologie lingvistică* definește conceptul de sinonimie ca „*asemănare, identitate, corespondență, similitudine din punctul de vedere al înțelesului care există între două sau mai multe cuvinte cu formă diferită și pe baza căruia acestea se pot înlocui unul pe celălalt în cadrul aceluiași context*”.¹⁸

O definiție apropiată de cea a lui Gheorghe Constantinescu Dobridor este cea dată de Gheorghe Bulgar „*sinonimele sunt acele cuvinte cu înțeles aproximativ identic, care pot fi substituite unele prin altele, care pot alterna într-un context dat, fără ca sensul global al mesajului să se schimbe*”.¹⁹

După Ion Coteanu „*sinonimia ste un tip de relație semnatică ce se stabilește între cuvinte care au semnificații atât de apropiate încât le consideră identice*”²⁰.

Indiferent de definiție, de clasificarea cercetătorilor, de asemănările și deosebirile stabilite de către lingviști, sinonimele (gr. sunônumos- *cu același nume*) sunt cuvintele diferite ca formă, dar apropiate sau identice ca sens.

Atunci când vrem să comunicăm o idee, atunci când simțim nevoia de a nuanța o părere, limba ne oferă o suprapunere de cuvinte pentru aceeași noțiune. Bogăția considerabilă a sinonimelor în lexicul românesc o remarcă și Bogdan Petricescu-Hasdeu, în lucrarea *Etymologicum Magnum Romaniae: Ce limbă are norocul de a dispune de patru cuvinte pentru o însușire, care trebuie să fie mândria fiecărui popor, care trebuie să fie scrisă pe steagul fiecărei armate: voinicie, vitejie, bravură, eroism?*

2.3. Termeni din domeniul sinonimiei

¹⁸ Dobridor, 1980, p. 384.

¹⁹ Bulgar, 1993, p. 5.

²⁰ Coteanu, Forăscu, Vrânceanu, 1985, p.85

După o definiție a conceptului de sinonimie este necesară o prezentare a terminologiei utilizate în lucrările de sinonimie.

Seriile sinonimice sunt asocieri de cuvinte, pe baza cel puțin a unui sens comun, într-o anumită perioadă de timp în cadrul aceluiași sistem lingvistic.

Un criteriu principal în formarea seriilor sinonimice îl constituie prezența unui sens comun.

O altă trăsătură a elementelor componente ale seriilor sinonimice o reprezintă apartenența lor la aceeași clasă de cuvinte sau la aceleași părți de cuvinte.

Adeseori în locul termenului *serie sinonimică* se folosesc termenii:

- dublete sinonimice
- pereche sinonimică
- grup sinonimic
- cuib sinonimic
- bloc sinonimic
- lanț sinonimic

Dublete sinonimice sunt considerate cuvintele sau construcțiile identice din punctul de vedere al sensului. Între ele se poate pune semnul egalității.

Ex. : prieten - amic

dragoste - amor

timp - vreme

Perechea sinonimică presupune o echivalență semantică totală: identitate semantică, stilistică, sintagmatică.

Termenii pereche și dublete sunt sinonimi. Sinonimele dublete și perechile sinonimice se întâlnesc destul de rar. În general, termenii pereche și dublete nu corespund accepției pe care o dăm termenului serie, întrucât ei limitează seriile sinonimice la un număr de două cuvinte.

Exemple de serii sinonimice:

a se veseli: a se amuza, a se desfăta, a se distra, a se înveseli, a petrece, a se ospăta, a râde;

cerdac: balcon, , belvedere, foișor, pridvor, terasă, tindă, verandă;

casă: locuință, domiciliu, cămin, adăpost, imobil, clădire, construcție.

Atunci când un cuvânt intră în alcătuirea mai multor serii sinonimice avem de-a face cu un lanț sinonimic. Tot în scopul delimitării și ierarhizării noțiunii de ansamblu al seriilor sinonimice formate cu ajutorul unor elemente lexicale semantice comune pe linia coincidențelor parțiale sau totale se folosește și termenul de bloc sinonimic.

Termenul lanț sinonimic nu trebuie confundat cu acela de serie sinonimică.

Conținutul termenului lanț este mult mai larg, el incluzând și pe cel de serie. De fapt, lanțul sinonimic este alcătuit din cel puțin două serii sinonimice, care au un component comun. În timp ce seriile sinonimice se formează pe bază de sensuri comune, apropiate sau identice, lanțurile sinonimice se compun din serii sinonimice diferite ca sens, dar unite pe bază de componenți comuni polisemantici care sunt de fapt verigi de legătură între seriile sinonimice. De aceea, cu cât componenții comuni au mai multe sensuri, cu atât lanțul sinonimic este mai variat și mai bogat.

2.4 Sursele sinonimiei

„Cercetările lingvistice mai noi au precizat că pentru a putea vorbi de sinonimie trebuie îndeplinite următoarele condiții:

1. Cuvintele considerate sinonime să fie identice sub aspectul obiectului pe care îl denumesc, să trimită la aceeași realitate;
2. Sinonimele să poată fi substituite în context fără ca sensul global al mesajului să se modifice;
3. Să facă parte din aceeași variantă a limbii”²¹

În funcție de criteriul de mai sus, sinonimia poate fi explicată în sens restrâns când se referă la identitatea de sens din compartimentul contextual și în sens larg când este privită sub aspectul tuturor compartimentelor limbii, de la cel contextual la cel stilistico-funcțional.

Verbele „a absolvi” și „a iesi” au următoarele sensuri care, trimit, fiecare la alte sinonime:

²¹ Hoarță-Lăzărescu, 1999, p. 13.

ABSOLVÍ vb. 1. a isprăvi, a sfârși, a termina. (A ~ liceul.) 2. a cruța, a ierta, a scuti, (înv.) a milui, a pardona, a slobozi. (A ~ de o pedeapsă.)

IEŠÍ vb. 1. a merge, (înv. și pop.) a purcede. (Să ~ puțin în grădină.) 2. a se elibera, a se libera, a scăpa. (A ~ din închisoare.) 3. a ajunge, a da. (Drumul ~ în sat.) 4. v. germina. 5. v. apărea. 6. a-i apărea, a-i da. (Copacului îi ~ frunzele.) 7. v. țâșni. 8. a se naște, a proveni. (Ce ~ din pisică șoareci mănâncă.) 9. v. defeca. 10. v. urina. 11. a ajunge, a deveni. (A ~ doctor.) 12. v. apărea. 13. v. decolora. 14. a se isprăvi, a se sfârși, a se termina.

Substantivele „miez” și „praznic” au următoarele sensuri care, trimit, fiecare la alte sinonime:

MIEZ s. 1. conținut, esență, fond, materie; 2. Centru;

PRÁZNIC s. 1. v. pomană. 2. v. chef. 3. v. banchet.

În cazul adjectivelor „corect” și „pașnic” avem:

CORÉCT adj. 1. adj. v. adevărat. 2. adj. v. cinstit.

PÁŠNIC adj. 1. v. blând. 2. (înv.) pacific, păciuit. (Popor ~.) 3. v. calm. 4. așezat, chibzuit, cumpătat, echilibrat, liniștit, potolit, tihnit. (A dus o viață ~.)

„Prin urmare, relația de sinonimie nu se stabilește între cuvinte înțelese global, în toată sfera lor semantică, ci între sensuri ale acestora. Fiecare sens în parte reprezintă o unitate funcțională independentă.”²²

Sursele sinonimie sunt de natură lingvistică, dar și extralingvistică (istorică, socială, economică, etc.) și sunt împărțite în surse directe și surse indirecte:

A) Surse directe:

- Împrumutul- sursă directă și cea mai importantă;

Ex.: oră(lat.hora)= ceas(sl. Časū)

B) Surse indirecte:

- Polisemia- sursă indirectă, manifestată prin dezvoltarea altor sensuri care ajung să desemneze același cuvânt, așa cum am arătat în exemplele de mai sus;

²² Hoarță-Lăzărescu, 1999, p.15.

Ex.: ASCUNDE vb. 1. a (se) dosi, a (se) mistui, (rar) a (se) tainui, (pop.) a (se) piti, a (se) pitula, (reg.) a (se) mărăși, a (se) mitoși, (prin Maram.) a (se) scuti, (înv.) a (se) supune. (S-a ~ în pădure.) 2. a se băga. (S-a ~ sub pat.) 3. a dosi, a pune. (Spune-mi imediat unde ai ~ banii!) 4. v. feri. 5. v. acoperi. 6. a masca, a voala. (Norii ~ lumina soarelui.) 7. a (se) disimula, a tainui, (fig.) a (se) camufla, a (se) deghiza, a (se) masca. (~ adevărul.) 8. a masca, a tainui, (înv. și reg.) a tăgădui, (înv.) a retăcea, (fig.) a acoperi. (Își ~ ignoranța.) 9. a tainui, (fig.) a înăbuși. (Și-a ~ durerea.)

- Derivarea- prin crearea unor cuvinte noi pentru noțiuni care aveau deja un nume sau prin valoarea sinonimică a afixelor;

Ex.: ilegal= nelegal; ireal= nereal; consultare= consultație;

- Prin acțiunea dubletelor etimologice

Ex.:târziu= tardiv(lat. tardivus);

2.4.1. Împrumutul ca sursă a sinonimiei

Principala sursă a sinonimiei o constituie împrumutul din alte limbi și de aceea multe sinonime sunt neologice, ceea ce contribuie la îmbogățirea și modernizarea masivă a lexicului.

Exemple:

- adâncime= profunzime;
- amănunt= detaliu;
- asemănător= simultan;
- cinstit= onest;
- a folosi=a utiliza;
- a îngădui= a permite etc.

„Bogatia sinonimica a limbii romane are cauze istorice si reflecta o sensibilitate vie pentru cuvinte. Fondul original latin care a pastrat si numeroase elemente de substrat, utile, comune, a asimilat continutul elementelor de contact cultural, lingvistic, provenite din vecinatatile noastre, din convietuirea cu alte neamuri. In limba au patruns multe cuvinte slave, maghiare, grecesti, turcesti, iar din limbile popoarelor romanice din vest de doua secole încoace, popoare de care suntem legati prin

originea latina a limbii - un imens numar de cuvinte romanice (din franceza si italiana), care au contat la „reromanizarea” limbii noastre.”²³

Afirmam în prima parte a lucrării că limba este un organism viu, într-o continuă metamorfoză. O cauză este pătrunderea de cuvinte noi în limbă care este un fenomen perpetuu, astfel limba noastră devine tot mai bogată.

„Importul aproape nelimitat de cuvinte noi, cadrul uimitor de extensibil al vocabularului, felul în care cuvintele trăiesc împreună în interiorul acestui cadru, concurența dintre cuvintele care aparțin straturilor definite, diferențierea semantică sau geografică a sinonimiei toate aceste probleme lexicologice constituie un întreg pe care nicio altă limbă, nu-l oferă mai bine studiului.”²⁴

Fondul original latin a asimilat permanent cuvinte provenite din alte limbi și acest lucru a fost posibil prin contact direct cultural, lingvistic sau geografic.

Acest lucru nu a însemnat dispariția cuvântului deja existent în limbă, din contră, s-au păstrat ambii termeni pentru a exprima aceeași noțiune, de aici rezultând și numărul mare de sinonime pe care le deține limba română.

Ex.:- timp (latin) și vreme (slav) pentru ideea de timp;

greu și dificil (franceza) pentru dificil:

gintă(lat. gens) și neam(magh. nem);

insulă(lat. insula) și ostrov(sl. ostrovu);

Neologismele au un rol important în sinonimie. Abundă serii de cuvinte identice apărute ca rezultat al împrumuturilor din alte limbi:

băștinaș - aborigen (fr. aborigene)

autohton (fr. autochtone) – indigen (indigene);

înjositor – degradant (fr. de gradant);

²³ Forăscu, 2002, p.18.

²⁴ <http://www.scribd.com/doc/144432807/Sinonimele-Si-Sinonimia>

pictor –zugrav (greacă);

etern – veșnic (slavă);

Deseori seriile de cuvinte sunt alcătuite numai din elemente împrumutate, de pildă:

oculist (fr. oculiste) – oftalmolog (fr. ophtalmologue);

plafon (fr. plafon) – tavan (turc. tavan).

2.4.2. Polisemia- sursă indirectă a sinonimiei și relația dintre cele două clase lexicale

Polisemie este calitatea datorită căreia orice cuvânt are posibilitatea să reflecte mai pregnant realitatea, să o redea în toată diversitatea ei, iar sinonimia decurge în mod automat din polisemie, fiind reversul firesc și necesar al acestuia din urmă.

În sprijinul celor afirmate mai sus putem aduce ca exemplu cazul sinonimelor: praf și pulbere. Acestea două sunt aproape identice ca sens, coexistă de mai mult timp în limba română, fără a se diferenția semantic.

Îmbinarea polisemiei cu sinonimia a fost remarcată și de Ion Coteanu. El dă ca exemplu seria sinonimică: bate, lovi, izbi, ciocăni și face observația: în raport cu sensurile din conținutul semantic al fiecărui membru din serie, sinonimia nu este un lanț de sensuri identice. Ea nu este un lanț de conținuturi identice.²⁵

Sistemul de sinonime al limbii române nu poate fi conceput în afara fuziunii polisemiei și sinonimiei, deoarece acestea două cuprind ca într-o imensă rețea întregul tezaur de cuvinte al limbii. Cele două fenomene lingvistice corelate (sinonimia și polisemia) evoluează în interacțiune. Odată cu apariția unui sens nou la un cuvânt, se creează de regulă și o legătură sinonimică. Calea apariției sinonimelor, concomitent cu înmulțirea sensurilor, o reprezintă transferul metaforic. De exemplu

²⁵ Coteanu, 1959, p.27.

noțiunea de asuprire, care este abstractă, a fost materializată prin comparația cu jugul, ce stă pe grumazul vitelor. S-au obținut două rezultate:

Dar o problemă mult mai discutată și încă incomplet rezolvată, în ceea ce privește raportul de sinonimie – polisemie, este cea generată de existența în limba română a unui grup destul de însemnat de cuvinte polisemantice, care datorită faptului că au în anumite contexte mai multe sensuri, ele sunt întotdeauna mai mult sau mai puțin înrudite sau apropiate, deci au unele elemente comune.

Când cuvântul are mai multe sensuri, apare un factor de ambiguitate, care cere precizarea fiecărui sens, atât în raport cu extralingvisticul, cât și în funcție de relațiile, cât și în funcție de relațiile lui lingvistice.

Cerințele polisemantice au un nucleu de semnificații comune.

a devora: 1. a mânca cu lăcomie pe nemestecate;

2. a consuma ceva fără întrerupere.

Semnificațiile comune sunt fără întrerupere, cu intensă dorință.

gripat: 1. blocat în cursul funcționării (despre motoare);

2. bolnav de gripă (despre oameni).

Semnificația este întreruperea unei stări normale.

deschis: 1. dat la perete;

2. neîncuiat;

3. franc, sincer;

4. luminos, clar.

Semnificația comună este accesul către elemente învecinate.

La unele polisemantice se folosește foarte greu o semnificație comună.

galerie: 1. canal subteran;

2. spectatorii de la balcon;

3. suporteri zgomotoși;

4. bară fixă pentru prinderea perdelei.

Nucleul semantic comun bază a cere, este destul de arbitrar și nu acoperă toate semnificațiile. De altfel sensurile cuvântului polisemantic nu s-au născut simultan, ele s-au adăugat în timp.

Sintagmele a deșezădăcina un rău, câștig gras sunt construcții figurate sensului, dirijându-l spre semnificații noi.

Ambiguitatea de sens a cuvântului gras, între cele câteva excepții: cu grăsimi, cu forme pline, plin de sevă, viguros, fertil este nematerializată de contextul diagnostic, potrivit cu fiecare semnificație în parte: carne grasă, om gras, iarbă grasă, pământ gras.

Cuvântul carte este polisemantic, însemnând: învățătură, scrisoare, carnet de muncă.

Deasemeni cuvântul baie: cadă, cameră de spălat, localitate balneară, scaldatoare.

Pe lângă elementul de sens comun a spăla, conține și un element de sens particular și anume: acțiunea de a face baie, obiectul în care se face baie, camera unde se face baie.

Raportând polisemia la sinonimie se observă asemănarea și anume existența unui element cu sens comun celor n ipostaze ale cuvântului polisemantic și respectiv unităților lexicale dintr-o serie sinonimică, iar diferențierea constă în faptul că în timp ce polisemia strânge mai multe sensuri într-un corp fonetic, sinonimia stabilește corespondența între un sens și mai multe sensuri, păstrând în mare sensul inițial. De pildă cuvântul cărbune cu sensul original de "rocă combustibilă amorfă", mangal a devenit mai târziu și un fel de creion negru, obținut prin carbonizarea unui lemn de esență foarte moale și folosit pentru a desena, pentru schițe, pentru contururi.

Cuvântul cărbune a intrat și ca element constructiv în componența unor expresii ca: a se face cărbune (despre alimente), a sta ca pe căbuni (despre oameni).

Sinonimia parțială are loc mai ales la cuvintele polisemantice, iar relația de sinonimie se stabilește de obicei la nivelul unui singur sens.

Astfel limbă poate avea mai multe sensuri, deci este polisemantic.

- organ musculos din cavitatea bucală:

Acest bolnav are limba încărcată.

- mod de a vorbi al unei persoane:

Mădălina are limba ascuțită.

- sistem de comunicare uman:

Limba se dezvoltă de la o epocă la alta.

- popor

Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vreo limbă.

- nume, date unor părți ale unor obiecte:/ limba ceasului, limba pantofului

2.4.3. Derivarea- sursă indirectă a sinonimiei

Și între afixe se stabilesc relații de sinonimie. Se poate vorbi, așadar, de sinonimie prefixală (între prefixele ne- și in- în necapabil / incapabil) sau de sinonimie sufixală (de exemplu, între sufixele -iță, -uță, -ușă, -ușcă în mierliță / mierluță / mierlușă / mierlușcă)

Sufixele reprezintă o sursă bogată de îmbogățire a sinonimiei.

În exemplele, „brădet= brădiș;/ frăsinet= frăsiniș” sufixul colectiv „-et” este mai vechi, iar sufixul „iș” este mai nou.

O altă situație este cea întâlnită în cazul sufixelor diminutive:

„băiețaș= băiețel

drăguț= drăgălaș

căsuță= cășcioară

păharel= păhăruț

călduț= căldicel

Din punctul de vedere al relației dintre baza derivativă și afix, se pot stabili mai multe situații:

a) sinonime derivate, de la aceeași bază, cu afixe diferite (prefixe: neacademic și nonacademic, supradotat și superdotat; sufixe: manichiureză și manichiuristă);

b) sinonime derivate, de la baze directe diferite, cu același afix (selectabil și selecționabil, semicultism și semidoctism);

c) sinonime derivate împrumutate (cu prefixe: asimetrie și disimetrie, cu sufixe: pedanterie și pedantism);

d) sinonime derivate calchiate (întrevedea și întrezări, supraomenesc și suprauman, tresălta și tresări);

De asemenea, există perechile sinonimice formate dintr-un component derivat cu „-re” și unul provenit din participial verbului de conjugat:

afișare și afișat;

aranjare și aranjat;

bandajat și bandajare;

demolare și demolat;

reparat și reparare;

Când vine vorba de prefixe sinonimice, cele mai multe sunt cele de negare:

inabordabil= neabordabil;

imprecis = neprecis;

anistoric= neistoric;

antistatal= contrastatal;

aritmic= neritmic;

2.4.3. Dubletele etimologice- a treia sursă a sinonimiei

„Nevoia de precizie sau exactitate, dorința de claritate și de diversitate precum și necesitatea de a denumi noi realități materiale și spirituale au dus la împrumutarea unui număr mare de neologisme, dintre care cele mai multe și-au câștigat un loc definitiv în lexicul românesc”²⁶

Dubletele etimologice reprezintă grupuri de două sau mai multe unități lingvistice care provin, direct sau indirect, din același etimon.

drept – direct > lat. directus;

des – dens > lat. densus;

biserică – bazilică > lat. basilica;

subțire – subtil > lat. subtilis.

a) Dublete sinonimice substantivale:

cerere= petiție

glas= voce

jertfă= sacrificiu;

pizmă= invidie

iad= infern lat. infernus.

leș= cadavru

b) Dublete sinonimice adjectivale:

adânc= profund;

asemănător= simultan;

cinstit= onest;

veșnic= etern;

zadarnic= inutil;

c) Dublete etimologice verbale:

a muri= a deceda;

a sfârși= a termina;

a folosi= a utiliza;

a cere= a solicita;

²⁶ Pîrvulescu, ..., p. 21.

2.5.Delimitarea diverselor tipuri de sinonime

Specificul sinonimelor constă în faptul că le prezintă una și aceeași noțiune sub aspecte diferite. Datorită acestor lucruri sinonimia nu trebuie privită ca ceva anormal în limbă, ci, dimpotrivă, ea trebuie considerată ca o confirmare a unității dialectice între limbă a diferitelor aspecte ale obiectelor lumii înconjurătoare, care se reflectă în gândirea noastră.

Analizând sinonimele limbii române observăm că ele se diferențiază în funcție de anumite criterii:

- a) felul componentelor
- b) relațiile dintre componente
- c) durata procesului de sinonimizare

Sunt considerate *sinonime lexicale* cuvintele apropiate sau identice ca sens, care exprimă una și aceeași noțiune, dar se pot deosebi după anumite nuanțe sau după un oarecare colorit emoțional-stilistic.

Sinonime ideografice sunt acele sinonime ce se deosebesc prin nuanțe de sens (ex.: veselie - bucurie, fricos - laș, bun - excelent, a striga - a țipa, a certa - a dojeni, dascăl - învățator - profesor).

Sinonime sintactice sau construcții sinonimice sunt acele construcții (sintagme, părți de propoziție, fraze, părți ale frazei) care se deosebesc din punct de vedere formal, însă sunt identice sau apropiate în ceea ce privește sensul.

Sinonime stilistice sunt cuvintele care coincid ca sens, însă se deosebesc prin apartenența componentelor la diferite limbi, prin frecvență, colorit (ex. : dor - alean, mai - florara, destin - fortună, cristal - cleștar, a varia - a feluri, căciulă - cușmă).

Sinonime cu același radical sunt cuvinte provenite de la una și aceeași rădăcină care de obicei se deosebesc din punct de vedere al coloritului emoțional și uneori după posibilitățile distribuționale. Numărul acestui tip de sinonime este redus (ex.: operație - operațiune, nație - națiune, selecție - selecțiune).

Majoritatea sinonimelor au la bază cuvinte cu radicali diferiți (ex.: folositor – util, părere – opinie, spaimă – groază, plafon – tavan).

Sinonimele gramaticale sunt aceleași cu sinonimia categoriilor părților de vorbire (sinonimia cazurilor, timpurilor, persoanelor).

2.5.1. Sinonime totale, parțiale și aproximative

Când se are în vedere identitatea de sens a doua (sau a mai multor) sinonime, se pune întrebarea dacă această identitate se referă la toate sensurile cuvintelor aflate în raport de sinonimie sau numai la un singur sens.

A) Sinonime totale:

Limba română are foarte puține sinonime care să corespundă semantic în toată sfera de înțelesuri.

Când se are în vedere sinonimele totală, un cuvânt face parte din fondul vechi, popular, regional sau familial, iar sinonimul lui este un cuvânt literar, frecvent în limba actuală, ambele corespunzând semantic în toată sfera lor de înțelesuri.

Acest gen de sinonimie este frecventă mai ales între un termen tehnic și echivalentul său popular:

cuplu = aramă;

lexic = vocabular;

ucigaș = criminal;

șal = fular;

claie = grămadă;

apus = occident;

cord = inimă;

sulf = pucioasă;

Mulți lingviști susțin că nu există sinonimie perfectă. Motivul invocat de lingviștii care nu acceptă sinonimia absolută, este acela că două cuvinte nu se acoperă reciproc niciodată.

Dar în ciuda părerilor care neagă existența sinonimiei totale, ea există în limbă cât și în vorbire și reprezintă un fapt real al lexicului în toate etapele de dezvoltare ale limbii și în toate sistemele ei. În stilul științific, tehnic, oficial, administrativ se găsesc termeni cu sinonimie perfectă.

Ex.: porumb este muntenesc, cucuruz este ardelenesc, iar papusoi este moldovenesc;

Sinonimele absolute păstrează unul și același sens în orice context și pot fi substituite cu alte cuvinte fără nici o schimbare în detrimentul conținutului.

B) Sinonime parțiale

Sunt cele mai frecvente și se realizează, de obicei, între cuvinte vechi și cuvinte mai noi.

bun=prețios, valoros, blând, gustos; cuvânt= discurs, cuvântare, vorbă

Sinonimia parțială sau relativă constituie o categorie vastă și se întâlnește mai ales la cuvintele vechi și polisemantice, unele sensuri ale acestora coincidând cu sensurile altor cuvinte sau chiar cu termeni autohtoni:²⁷

a trimite – a expedia, a uni – a lega – a împreuna, priceput – destoinic, zapis – document.

Atunci când se face referire la sinonimia parțială, sinonimia se diferențiază prin:

- *Nuanțele semantice pe care le au cuvintele:*

Ex.: susur= șoaptă; freamăt= murmur;

- *Nuanțele de întrebuințare:*

Ex.: •a se veseli: a se amuza, a se desfăta, a se distra, a se înveseli, a petrece, a se ospăta, a râde;

²⁷ Pîrvulescu,, p.15.

- cerdac: balcon, , belvedere, foisor, pridvor, terasă, tindă, verandă;
- casă: locuință, domiciliu, cămin, adăpost, imobil, clădire, construcție;

- *Prin răspândirea teritorială:*

Ex.: noroi= glod; tină;

- *Prin gradul de expresivitate:*

Ex.: față= obraz; mutră;

Sinonimul și cuvântul înlocuit trebuie să fie aceeași parte de vorbire:

- substantive: noroc=șansă;
- verbe: a reuși-a izbuti;
- adjective: prietenesc=amical;
- pronume:el—dânsul;
- numerale: întâiul—primul;
- adverbe:mereu-totdeauna;
- prepoziție:către=spre;
- conjuncție: fiindcă= deoarece;

Termenii seriei {cald ,călduros,călduț, căldicel, căldișor, fierbinte, încins, clocotit ,clocotitor, aprins, înfocat, arzător, înflăcărat, dogoritor, canicular, torid } se diferențiază în mod evident din punct de vedere gradual , iar diferențierea semantică este pusă în valoare de multiplele întrebuințări:Astfel,discurs aprins/înflăcărat ..., dar nu și discurs clocotit /canicular sau: sobă încinsă/dogoritoare..., dar nu sobă toridă/înflăcărată.

Cuvântul „drum” are ca sinonime: alee, potecă, stradă, călătorie, traseu, cursă, rută, uliță etc.Însă în contextul „ A plecat pe un drum de munte” se cere automat pentru substantivul drum sinonimul potecă/ „Se plimba pe un drum de țară” se cere automat pentru substantivul drum sinonimul uliță .

C) Sinonime aproximative:

Sinonimele aproximative sunt obișnuite mai ales în stilul scriitorilor care stabilesc apropieri sau coincidențe de termeni, atribuind valori semantice figurate, metaforice, cuvintelor uzuale, dilatând astfel mereu sfera semantică a cuvintelor prin conotații expresive:

- a) Cuiabar de ape = copcă, vârtej (Eminescu)
- b) Jucării stricate= bătrâni(Minulescu)
- c) Calâp = calapod (Argezi)
- d) Iubire = arșiță, lavă (Blaga)
- e) Mulțime = potop, pădure de sulițe (Sadoveanu)
- f) Cățuie de petale= limba română(Voiculescu)

Scriitorii recurg frecvent la sinonime pentru a imprima stilului lor bogatie, varietate si pitoresc, demonstrand astfel bogatia reala a limbii, expresivitatea ei.

2.5.2. Sinonime lexicale

Cuvântul ca unitate lingvistică pluridimensională, poate fi analizat sub cele mai diverse aspecte:

- sens;
- nuanțe stilistice și emoțional expresive;
- structură morfologică;
- particularități ale complexului sonor;
- frecvență;
- particularități de întrebuințare, etc.

Dacă se pune problema existenței unor cuvinte identice în vocabular din punct de vedere real trăsăturilor enumerate mai sus atunci se ajunge la concluzia că fiecare cuvânt este identic cu el însuși, că existența unor cuvinte identice în toate privințele este imposibilă.

„În ce privește studierea sinonimelor, se pot distinge două aspecte esențiale: un aspect aplicativ, al preocupărilor practice, de inventariere a sinonimelor, de relevare a valențelor expresive ale unei limbi și un aspect teoretic, de cercetare a esenței fenomenului sinonimiei, a mecanismului apariției acestui fenomen, precum și a condițiilor și formelor lui de existență”²⁸

Sinonimele lexicale sunt cuvintele apropiate sau identice ca sens, exprimând una și aceeași noțiune.

Așa cum am arătat mai sus, sinonimele lexicale sunt totale, parțiale și aproximative. Această clasificare este realizată după gradul de apropiere sau diferențiere dintre unitățile lexicale ce intră în raportul de sinonimie.

Sinonimele se pot clasifica și în funcție de formă în:

- *Sinonime cu același radical* (bădică /bădiță /bădișorcăsuță /căscioară /căsulie – deci derivative), foarte puține,
- *Sinonime cu radicali diferiți* (sau radicale diferite: destin / soartă /ursită), cele mai multe.

O altă clasificare se poate realiza în funcție de locul, timpul și mediul utilizării lor:

- *Sinonime teritoriale*: în special cele din atlasele lingvistice, ca de exemplu sinonimele totale pentru pepene= lubeniță, hurbuz; sau porumb= păpușoi, cucuruz;
- *Sinonime cronologice*: sunt cele care s-au succedat, în urma concurenței, de-a lungul istoriei limbii române, coexistând scurte perioade (slobozenie /eliberare;peșcheș /mit);
- *Sinonime stilistice*: termenii au același sens, dar sunt utilizați în stiluri diferite;

Se consideră că sinonimia lexicală este, de departe, cea mai bogată, mai variată și mai complexă sinonimie. Bucurându-se de un vechi prestigiu, ea tinde să împrumute celorlalte tipuri de sinonimie o parte din mijloacele de analiză sau din clasificările ei.²⁹

O altă clasificare a sinonimelor aduce în discuție câmpul semantic și stilistic al cuvintelor:

a) *Sinonime care pot fi identice din punct de vedere semantic și stilistic:*

²⁸ Munteanu, 2007. p.41.

²⁹ Ibidem, p.24.

adesea – adeseori, aflux – affluentă, burlac – celibatar, demarare – demaraj, dentist – stomatolog, grandomanie – megalomanie, inadecvat – neadecvat, injust – nejust, platou – podiș, plauzibil – verosimil, romboidal – rombic, sărut – sărutare.

b) *Sinonime care sunt identice din punct de vedere semantic se deosebesc prin nuanțe stilistice:*

asteptare – adăstare (poetic), bătrânețe – senectute (livresc), burlac – becher (familiar), a chinui – a ui (popular), a flecări – a flencăni (popular), gură – fleacă (familiar), lumânare – lumină (popular), plâms – plânsare (popular), vultur – acvilă (livresc), porumbel – porumbaș (popular), martie – măștișor (popular), măreț - magnific (livresc), răutăcios – malițios (livresc).

c) *Sinonime care se deosebesc prin nuanțe semantice:*

dorință – deziderat (dorință formulată în mod oficial), interzis – prohibit (interzis prin lege), a intra – a pătrunde (a intra cu oarecare greutate), miros – aromă (miros foarte plăcut), rugămintă – implorare (rugămintă insistentă), sărăcie – calicie (sărăcie extremă), aviz – aprobare (aprobare favorabilă), considerație – deferență (considerație deosebită), întuneric – întunecime (întuneric adânc)

d) *Sinonime care se deosebesc atât prin nuanțe semantice cât și stilistice:*

a se îmbăta – a se pili (a se îmbăta puțin), sărăcie – pauperism (sărăcie extremă), lingușire – adulare (lingușire joșnică din interes).

„Sinonimia dă loc la o anumită concurență în lexicul uzual și cel de bază. Alexandru Graur arăta că această luptă duce la progresul vocabularului, înving acele cuvinte care sunt mai potrivite pentru a exprima noțiunea în cauză dar, până la victoria parțială totală a unuia dintre sinonime sau până la diferențierea lor atât de radicală, încât să ajungă a nu-și mai face concurența, ele își împart zona de circulație, și anume coeficientul de frecvență a întrebuințării, numărul derivatelor și frecvența acestora”.³⁰

2.5.3. Sinonimia morfologică

³⁰ Forăscu, 2002, p.15.

Dacă sinonimia lexicală se realizează la nivelul cuvintelor, sinonimia morfologică se referă la structuri morfologice ce transmit aceeași informație gramaticală de tip categorial.

Elena Dănilă studiind această categorie a sinonimelor morfologice aduce următoarea definiție: identitate lexicală asociată anumitor opoziții suprimate ale conținutului gramatical (de exemplu, opoziții de mod, forme flexionare opuse atât prin înlănțuirea formelor, cât și prin anumite morfeme gramaticale : poate veni – poate să vină)³¹

Astfel, putem să aducem ca exemplu formele modului indicativ, timpul viitor și viitor popular: *va merge- are să meargă- o să meargă- o merge*; formele imperfectului și ale condiționalului- optativ, timp perfect: *Dacă învățai, știai./ Dacă ai fi învățat, ai fi știut*; folosirea diatezei pasive și a celei reflexiv-pasive: *Au fost deschise magazinele/ Se deschid magazinele* sau verbul la supin și cel la participiu: *Acest lucru nu e de acceptat/ Acest lucru nu e acceptat*;

O altă sinonimie se realizează în cazul adjectivului la gradele de comparație. Astfel, pentru comparativul de egalitate avem formele: *tot atât de frumos/ la fel de frumos/ tot așa de frumos/ tot astfel de frumos/ deopotrivă de frumos*.

Sinonimia morfologică la adjectiv este evidentă și în exprimarea superlativului absolut , care cunoaște o multitudine de realizări pentru transmiterea aceleiași informații gramaticale categoriale: *foarte frumos/ prea frumos/ atât de frumos/ nemaipomenit de frumos/ extraordinar de frumos/ super frumos/ frumos din cale-afară/ frumos-frumos/ frumosul frumoșilor/ frumoooo etc.*

Prefixoide ca *arhi-, extra-, hiper-, super-, supra-, ultra-* sunt și ele moduri de realizare a superlativului abosolut, prin urmare, și în cazul lor se poate vorbi de sinonimie lexicală: *Era un baiat arhicunoscut/ Era un baiat foarte cunoscut*.

Cazuri de sinonimie morfologică întâlnim și în cazul pronumelui personal de persoana a III-a. Astfel, formele *el, ea, ei ele*, sunt sinonime cu formele *dânsul, dânsa, dânșii și dânsule*. Aceste forme sunt alcătuite din vechile forme ale pronumelui personal de origine latină *însu, însa, înși, înse*, existente astăzi numai în îmbinările ca *într-însul, într-însa, într-înșii, într-însele*. Astăzi sunt folosite pentru exprimarea politeții, completând sistemul pronumelui personal de persoana a III-a, realizând o sinonimie sub aspectul gradelor de politețe.

³¹ http://www.academia.edu/6831428/Probleme_de_sinonimie_morfologica_in_limba_romana

De asemenea, pronumele negativ *nimic* are sinonime locuțiunile pronominale *nici țipenie de om, nici cât negru sub unghie, nici cât păr în palmă*, iar pronumele nehotât- *care mai de care= cineva; dracu știe cine= cineva; câte și mai câte= multe etc.*

Formele *întâiul/ întâia, al doilea/ a doua* ale numeralului ordinal au ca sinonime *primul/ prima/ secundul/ secunda*, iar numeralul colectiv poate înlocui forma *amândoi* cu forma *ambii*, iar *toti trei* cu *tustrei*.

Nu putem aduce în discuție sinonimia morfologică fără să amintim de adverb ca parte de vorbire neflexibilă, la nivelul căreia se realizează foarte bine această clasificare a sinonimelor.

- Adverbele de durată sau de continuitate: *neîntrerupt= permanent*;
- Adverbele de revenire: *iar(ă)= iarăși*;
- De afirmație: *desigur= firește*;
- De negație: *ba= nu*;
- De îndoială sau de probabilitate: *pesemne= probabil*;
- De restricție: *barem= încaltea, măcar*;
- De exclusivitate: *exclusiv= numai*;
- De aproximație: *aproximativ= circa*;
- De comparație: *aidoma= asemenea*;

Exemplele de sinonimie morfologică pot continua, însă opresc aici această clasificare, amintind, în încheiere, sinonimele folosite în cazul locuțiunii coordonatoare concluzive: *în concluzie= prin urmare*.

2.5.4. Sinonimia sintactică

„A avea o exprimare bogată nu înseamnă numai a ști și a folosi multe cuvinte, ci și a stăpâni toate resursele gramaticale ale limbii, ceea ce dă posibilitatea de a varia și de a nuanța comunicarea. După cum bogăția lexicală se dobândește prin cunoașterea și folosirea cuvintelor

sinonime, bogăția gramaticală presupune cunoașterea sinonimiei dintre unele forme și construcții și a limitelor în care formele sau construcțiile sinonime pot fi înlocuite între ele.”³²

Astfel, când vorbim de sinonimie sintactică ne referim la sinonimia realizată între părți de propoziție de același fel sau diferite, o parte de propoziție și o propoziție, două propoziții sau o propoziție și o frază.

Astfel, la nivelul părților de propoziție, sinonime sunt formele cu atributul antepus: *mama noastră /a noastră mamă/ fata aceasta/ această fată/ fata frumoasă/ frumoasa fată* etc.

- Alte situații posibile sunt:
- Atributul adjectival și atributul substantival: *cămin muncitoresc/ cămin de muncitori*;
- Atribut adjectival și atribut pronominal în genitiv : *cartea sa/ cartea lui, ei*;
- Atribut substantival genitival și atribut substantival în dativ: *cumnat al mamei/ cumnat mamei*
- Atribut substantival genitival și atribut substantival prepozițional: *vârful muntelui/ vârf de munte*;
- Atribut substantival prepozițional și atribut substantival apozitional: *noțiunea de om /noțiunea „om”*;
- Atribut adjectival și atribut pronominal în dativ: *pe mâna mea/ pe mâna-mi*;
- Atribut substantival și atribut verbal: *intenția organizării/ intenția de a organiza*;
- Predicat verbal și predicat nominal: *Îți datorez/ Îți sunt dator*;
- Cazul nominativ și cazul acuzativ: *I s-a furat mașina/ I-a furat mașina*;
- Structuri Vocativ+ Vocativ și Vocativ+ Nominativ: *Ce mai faci, vere Ioane?/ Ce mai faci, vere Ion?*;
- Genitiv, Acuzativ și Dativ pentru prepoziția „împotriva”: *Ne-am pronunțat împotriva ei/ Ne-am pronunțat împotriva sa/ Ne-am pronunțat împotriva-i*;
- Nume predicativ și atribut verbal: *Obligația mea era de a-i spune adevărul/ Am obligația mea de a-i spune adevărul*;
- Nume predicativ și subiect: *Câinele este prietenul omului/ Prietenul omului este câinele;etc.*
- Apozitie în Nominativ și în Acuzativ: *Am discutat cu Ion, amicul tău/ Am discutat cu Ion, cu amicul tău*;

Sinonimia gramaticală se manifestă și la nivelul frazei. Astfel, avem situații ca:

³² Avram, 1986, p. 380.

- Predicativă și Atributivă: *Dorința noastră fusese ca până a doua zi să plecăm/ Dorința noastră ca până a doua zi să plecăm....*
- Subiectivă și Completivă directă: *Ni s-a comunicat tuturor că excursia se amână/ Ne-a comunicat tuturor că excursia se amână;*
- Atributivă și Circumstanțială: *A venit la noi în vara când a fost secetă/ A venit la noi când a fost secetă;*
- Principală și subordonatoare: *Ion a întrebat:- Când plecăm?/ Ion a întrebat când plecăm;*

„Fenomenul obiectiv al sinonimiei- lexicale, morfologice, sintactice- poate avea consecințe pozitive sau negative în exprimare. Efectele pozitive , manifestate cu intenție în variația exprimării, în evitarea repetării aceluiași cuvinte, forme sau construcții, sunt legate de stăpânirea conștientă a relațiilor sinonimice.Efectele negative, care se produc involuntar, pot fi anulate prin aceeași conștiință a sinonimiei.”³³

2.5.5. Sinonimia lexico-frazeologică

Cercetătorul Th. Hristea a adus pentru prima oară în limbă noțiunea de sinonimie lexico-frazeologică și s-a referit la acel tip de relație se stabilește între un cuvânt și o expresie sau locuțiune:

Obiectul de studiu al frazeologiei îl constituie îmbinările stabile de cuvinte, numite în mod curent unități frazeologice sau frazeologisme.

Tot Th. Hristea stabilește patru tipuri de sinonime lexico-frazeologice, în funcție de partea de vorbire luată în discuție.

- *Verbele și frazeologia verbală:*

A fugi= a o lua / a apuca / a porni la sănătoasa, a-și lua picioarele pe umere, a o lua papuc la drum, a- și lua tălpășița, a o lua la picior, a lua largul, a despica vântul, a spăla putina, ada dosul, p-aci

³³ Avram, 1986, p. 385.

ți-e drumul, a- și lua lumea în cap, a se așterne pământului, a se șterge din cale, a o rupe / tuli d -a fuga, a o croi la fugă;

A pune= a pune foc =a incendia; *A pune deoparte* = a economisi/ *A pune rămășag* = a paria/ *A pune preț* = a avea încredere/ *A pune gura pe ceva* = a mânca/ *se pune bine cu cineva* = a intra în voia cuiva/ *A pune caii* = a înhăma/ *A se pune pe gânduri* = a deveni gânditor/ *A pune pe numele cuiva* = a ceda cuiva/ *A pune ochii pe ceva* = a dori ceva/ *A pune acul* = a înțepa/ *A pune pe curat* = a transcrie/ *A pune față în față* = a confrunța/ *A pune în loc* = a înlocui/ *A pune pe cineva la zid* = a condamna pe cineva/ *A pune ceva la foc* = a pune ceva să fiarbă, a încălzi/ *A-și pune sufletul pentru cineva* = a face sacrificiu/ *A pune mâna pe ceva* = a se apuca de lucru;

A lua= *A-și lua o grijă de pe cap* = a se elibera/ *A lua pe nepusă masă* = a lua fără veste/ *A lua un nou aspect* = a se schimba/ *A lua pana în mână* = a începe să scrie/ *A lua pe sus* = a apuca cu forța/ *A-și lua pălăria de pe cap* = a saluta/ *A o lua razna* = a divaga/ *A lua pe cineva în pene* = a certa/ *A lua sub aripa sa* = a ocroti/ *A lua cu binele* = a proceda cu tact/ *A o lua din loc* = a pleca repede/ *A o lua de buna* = a accepta un lucru, ca atare/ *A-și lua nădejdea* = a nu mai spera/ *A nu-și lua ochii de la...* = a privi țintă/ *A lua lucrurile așa cum sunt* = a se împăca cu situația/ *A se lua după cineva* = a merge în urma cuiva/ *A i-o lua cuiva înainte* = a depăși pe cineva etc.

▪ *Substantivele și frazeologia substantivală:*

capul satului = primarul;

carte de capatii = scriere fundamentală;

bastard= copil din flori;

torace= coșul pieptului;

arahida = aluna americana;

epitaf = inscripție funerară;

angrosist = comerciant cu ridicata;

icre-verzi= lucruri inexistente,

▪ *Adjectivele și frazeologia adjectivelor:*

Adjectivul *alb* este inclus uneori în sintagme cu formă fixă : pâine albă, aur alb, carbune alb, vite albe, arme albe. Pâine albă are în vedere nu numai pâinea albă de grâu, dar în general, toate cerealele. Prin vite albe se înțelege vitele mari cornute, care nu-s neapărat albe. Armele albe sunt armele cu lamă de oțel, arme fără foc: cuțitul, baioneta, sabia. În sens figurat prin carbune alb se au în vedere cursurile de apă, folosite ca sursă de energie electrică; aur alb înseamnă „bumbac”.

▪ *Adverbul și frazeologia adverbului:*

de mintuială = „superficial, grabit, prost”;

ce mai incolo și mai incoace = „pe scurt, în concluzie”.

de râsul lumii; de-a binelea, calea-valea, cu vârf și îndesat;

departe = la dracu` în praznic, unde a dus mută iapa;

țigănește = ca la ușa cortului;

devreme = cu noaptea în cap;

2.5.6. Sinonimia frazeologică

Sinonimia frazeologică reprezintă tipul de relație care se stabilește între unități frazeologice.

Criteriile ce stau la baza stabilirii relațiilor de sinonime între frazeologisme

1) Conținutul- Identitatea sensurilor sinonimelor frazeologice

2) Structura-Elementele componente ale frazeologismelor aflate în raport de sinonimie

trebuie să fie diferite

3) Categoriile lexico-gramaticale=Categoriile lexico-gramaticale ale sinonimelor

frazeologice trebuie să coincidă.

Sursele sinonimiei frazeologice în limba română sunt constituite din creații interne (majoritare), împrumuturi din alte limbi (minoritare) și din calcuri după modele străine, în special francezești. Tipologia propusă este structurată pe patru paliere, corespunzătoare principalelor părți de vorbire:

1) *frazeologisme substantivale sinonime:*

bani gheață – bani pesin,

coșul pieptului – cutie toracică,

pasare de pradă și pasare rapitoare;

garda de corp și garda personală;

cumpana nopții și miezul nopții;

stălpul casei și capul familiei;

telefon mobil și telefon celular;

sulfat de magneziu si sare amara.

2) *frazeologisme adjectivale sinonime*

prost ca noaptea – prost de dă in gropi
sarac cu duhul – slab de înger
tras la patru ace – scos ca din cutie;
de exceptie si de milioane;
gros la punga si cu punga groasa;
batut in cap sau lovit cu leuca;
tare de urechi si fudul de urechi;

3) *frazeologisme verbale sinonime*

a se lumina de ziua – a intra balaia-n sat,
a face curte – a trage clopotele,
a tăia frunze la câini- a umbla frunza frasinelului,
a-ți juca calul- a face după capul tău;
a fi in stare si a-l tine chingile;
a da lectii - a face meditatiei;
a munci pe branci - a lucra in draci.
a aduce la prochimen (pe cineva)- a aduce pe calea cea buna (pe cineva)

4) *frazeologisme adverbiale sinonime*

la dracu-n praznic – unde si-a pierdut dracul potcoavele;
cu varf si indesat- din belsug, din abundenta;
din capul locului, dintru inceput, de la bun inceput;
din toata inima, din adancul inimii, din tot sufletul;

2.6. Mijloace de verificare a sinonimiei

Există trei condiții pe care trebuie să le îndeplinească cuvintele pentru a fi sinonime:

1. Orice sinonimie presupune identitatea obiectului denumit .
2. Orice sinonimie presupune o situație concretă de comunicare.
3. Contextul

În ultimul timp s-au propus mai multe mijloace de verificare a sinonimiei, dintre care cel mai important este substituția, antonimia și traducerea.

a) Substituția:

Este capacitatea unui cuvânt de a se substitui într-un anumit context. Astfel, două cuvinte sunt sinonime dacă se înlocuiesc unul pe altul în cadrul acestuiași enunț.

Acest criteriu se poate aplica în cazul sinonimelor totale, însă această metodă este contestată în cadrul sinonimelor parțiale și totale, pentru că, în cazul lor, verificarea se poate realiza doar în anumite context.

b) Antonimia:

În timp ce sinonimele sunt cuvinte apropiate sau identice ca sens, antonimele sunt cuvinte al căror sens este diametral opus. În virtutea celor afirmate mai sus, am putea crede că între cele două fenomene lexicale nu există nici o legătură. Dar lucrul acesta nu se confirmă deoarece antonimia poate fi, de asemenea, utilizată ca procedeu de verificare a raportului de sinonimie, stabilindu-se astfel o legătură între sinonimie și antonimie.

Antonimia poate fi utilizată în verificarea raportului de sinonimie la cuvintele monosemantice și la cele polisemantice. Aceasta rezultă din caracterul cuvintelor care adesea pot intra atât în grupurile care formează sinonime cât și în grupurile de antonimie.

De reținut este faptul că nu toate cuvintele care intră în raport de sinonimie intră în același timp și în raport de antonimie, aceasta pentru că numărul antonimelor este mai mic decât al sinonimelor. Dar, dacă cele două fenomene lexicale sunt analizate de pe aceleași poziții, procesul de verificare al sinonimizării cu ajutorul antonimelor este cu mult mai eficace.

c) Traducerea

Se poate urmări problema utilizării sinonimelor pe baza mai multor traduceri ale aceleiași opere. În felul acesta, se pot constata adesea transpuneri originale ale unor cuvinte, expresii sau chiar fraze. Nu de puține ori intervine creativitatea traducătorului (în special în cazul poeziei și dramei) care duce la unele abateri de la traducerea literară, dar aceasta poate contribui la îmbogățirea seriilor sinonimice³⁴

2.7. Efectele negative ale sinonimiei

Efectele negative ale sinonimelor sunt construcțiile pleonastice, contaminările și anacoliturile.

a) Construcțiile pleonastice:

Pe patul de spital, scriitorul Fănuș Neagu i-ar fi spus unui reporter venit să-i ia interviul : „Sunt bolnav, am neoplasm. Ai grijă să nu scrii pleonasm”.

Pleonasmul este o greșeală de exprimare, care constă în folosirea alăturată a unor cuvinte sau a unor construcții cu același înțeles.

Exemple:

- Alăturarea conjuncțiilor sinonime în succesiune imediată sau la distanță reprezintă construcții pleonastice , neadmise de normele limbii literare: s-a oprit, dar însă nu s-a întors; nu așteaptă, ci dimpotrivă pleacă; ascultă, însă cu toate acestea nu înțelege; așadar și prin urmare am ajuns; în concluzie deci, plecăm;
- Folosirea în același context adverbele *decât și numai*: *N-am decât numai un țel./ Am decât numai un țel*
- Pronumel reflexive în dativ și adjectival posesiv sau pronumele personal în genitiv: „*Își ia cărțile sale/ lui*”.
- Folosirea adjectivului de întărire alături de adverbul chiar: *chiar însuși profesorul*.
- Alăturarea termenilor cu același sens: „El se mulțumea cu venituri aleatorii și întâmplătoare”(aleatorii = întâmplătoare); „Acum nu avem momentan asemenea marfă”(acum= momentan); etica și morala, greu și dificil, etc.

³⁴ Munteanu, 2007. p.58.

- Construcții pleonastice cu prepoziții sinonime: *Drept pentru care am încheiat prezentul proces-verbal, i-a primit ca drept răsplată etc.*

b) *Contaminările:*

Construcțiile contaminate sau încrucișate în care se combină elemente din două construcții diferite se întâlnesc

- La subordonatele concesive sau opoziționale cu corelative coordonatoare: *deși...dar, dacă...însă.*
- La folosirea cuvântului *decât* cu valoare restrictive ori de excepție în propoziții pozitive: *Mai aveți decât aceasta?*
- Folosirea cuvântului *numai* în propoziții negative: *Nu are numai o fată.*

c) *Anacolutul:*

Este o greșeală de exprimare, fenomen de discontinuitate sintactică specific exprimării orale, care constă în continuarea unei structuri sintactice prin alta echivalentă ca semnificație, dar incompatibilă ca formă.

- Fratele meu, nu-mi pasă de el (corect: nu-mi pasă de fratele meu);
- Mă deranjează nu atât reproșul, ci tonul (corect: mă deranjează nu atât reproșul, cât tonul);
- Lacomului, cât să-i dai, el nu zice ba (corect: Lacomul, cât să-i dai, nu zice ba sau Lacomului, cât să-i dai, nu i se pare destul);
- Cine se încălzește la soare nu-i pasă de lună (corect: Cui se încălzește la soare nu-i pasă de lună sau Cine se încălzește la soare nu se gândește la lună).

ASPECTE METODICE – STUDIU DE CERCETARE

5.1 CERCETAREA PEDAGOGICĂ

“Cercetarea pedagogică este o acțiune de observare și investigare pe baza căreia cunoaștem, ameliorăm sau inovăm fenomenul educațional.”³⁵

Inovarea în învățământ, ca mișcare de la tradiție la modernitate, având la bază introducerea unor schimbări, se realizează prin *generalizarea experienței avansate*, dar și prin *experimentare*.

Astfel, concluziile formulate în urma cercetării constituie o sursă de inovare și perfecționare a procesului de învățământ.

“Putem considera cercetarea psihopedagogică ca fiind o strategie desfășurată în vederea surprinderii unor relații noi între componentele acțiunii educaționale și a elaborării pe această bază a unor soluții optime ale problemelor pe care le ridică procesul educațional, în conformitate cu exigențele sociale și cu logica internă a desfășurării lui.”³⁶

Experimentul pedagogic presupune măsurarea efectului produs ca urmare a introducerii unuia sau mai multor factori experimentali.

Scopul cercetării constă în optimizarea înțelegerii și însușirii verbului la gimnaziu.

În procesul didactic al studierii acestei părți de vorbire în școală se utilizează o gamă largă de metode și procedee oferite fie de practica tradițională, fie de didactica modernă.

5.2 OBIECTIVUL CERCETĂRII

Obiectivul cercetării îl constituie determinarea importanței aplicării metodelor tradiționale și moderne în vederea eficientizării rezultatelor procesului instructiv-educativ.

5.3 IPOTEZA DE LUCRU

³⁵ Marin Stoica, *Pedagogie și psihologie*, Ed. Gheorghe Alexandru, Craiova, 2002, p. 266

³⁶ Ioan Nicola, *Tratat de pedagogie școlară*, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, 1996, p. 60

“Ipoteza în cercetarea pedagogică trebuie să asigure un echilibru între finalitatea acțiunii educaționale, desfășurarea ei și randamentul obținut.”³⁷

Ipoteza generală de la care am pornit este aceea că metodele și procedeele tradiționale și moderne conduc la obținerea unor rezultate ce implică perfecționarea și optimizarea actului educațional.

Incertitudinea obținerii de rezultate prin aplicarea anumitor metode poate fi inclusă în ipoteza derivată.

5.4 SELECȚIA SUBIECȚILOR

Pentru desfășurarea experimentelor, am ales drept cadru Liceul de Arte „Bălașa Doamna” și Școala „Vasile Cârlova”, ambele din Târgoviște, unități de învățământ unde există un mediu favorabil efectuării în bune condiții a etapelor cercetării.

La acest experiment au participat 24 de elevi, ce reprezintă două loturi de copii, proveniți din clasele a VI-a A, de la Liceul de Arte „Bălașa Doamna” și a VI-a B, de la Școala „Vasile Cârlova”.

Grupa I a cuprins 12 subiecți – grupul țintă, iar grupa a II-a a cuprins 12 subiecți – grupul martor, elevi cu nivel mediu.

Nivelul de implicare a celor învățați este egal.

Raportul pe sexe pentru grupa I a fost de 5:7 (fete : băieți);

Raportul pe sexe pentru grupa a II-a a fost de 7:5 (fete : băieți).

5.5 PROCEDURA UTILIZATĂ

Metodele includ un ansamblu de strategii prin care se poate ajunge la obținerea unor rezultate ce asigură perfecționarea și optimizarea actului educațional.

³⁷ Ioan Nicola, *Tratat de pedagogie școlară*, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, 1996, p. 63

Este sigur că adoptarea unei metode nu-l conduce pe cercetător spre descoperirea adevărului. Metodele se aplică diferențiat în funcție de domeniul studiat și doar în măsura în care o adoptăm la obiectul investigat, ea capătă noi valențe, conducând la noi descoperiri.

Astfel, metodele aplicate trebuie să fie adecvate cu realitatea investigate.

Pornind de la aceste aspecte, ne-am propus o prezentare succintă a unor metode aplicate în cadrul lecțiilor ce vizează sininimia, metode ce au ca rezultat eficientizarea actului educațional pentru tema aleasă.

1. Conversația este o metodă prin care profesorul, cu ajutorul întrebărilor, stimulează gândirea în vederea însușirii unor cunoștințe noi sau fixează, aprofundează și sistematizează prin verificarea cunoștințelor asimilate anterior.

Această metodă este folosită cu predilecție de profesor pentru că permite activizarea permanentă a elevilor în cercetarea și descoperirea regulilor gramaticale, bazându-se pe cuvânt.

Indiferent de forma pe care o adoptă, euristică sau catihetică, conversația trebuie să îl determine pe elev să observe, să compare să descopere ceea ce este comun și ceea ce diferențiază faptele, să formuleze concluzii, urmărind logica demersului cognitiv și să ilustreze prin exemple noi.

Prin **conversația catihetică** se poate verifica modul în care elevii și-au însușit anumite cunoștințe, ea contribuind la dezvoltarea memoriei elevilor. Elevii sunt puși în situația de a reproduce informații obținute anterior. Conversația catihetică se poate folosi cu precădere la începutul orei, la reactualizarea cunoștințelor, sau în momentul retenției cunoștințelor, adică după ce s-au însușit anumite cunoștințe noi.

De exemplu:

Ce sunt sinonimele?

Câte tipuri de sinonime cunoașteți?

Între ce cuvinte se pot stabili relații de sinonimie?

Prin ce părți de vorbire pot fi exprimate sinonimele unor termeni?

Întrebările formulate de profesor trebuie să fie clare, să stimuleze gândirea și să aibă forme variate, iar răspunsurile complete, individuale (nu în cor) și conștiente. Metoda conversației este mereu prezentă în procesul de învățare sau însoțește aproape întotdeauna celelalte metode.

Prin intermediul **conversației euristice** se trezește mai mult interesul elevilor, datorită stimulării gândirii acestora; este o formă folosită la predarea-învățarea unor noi cunoștințe și la lecțiile de formare

a unor priceperi și deprinderi. Elevul, aflat într-un dialog deschis cu profesorul, poate pune întrebări, poate răspunde la întrebări, își lămurește neclaritățile.

Profesorul de limba și literatura română trebuie să-i ofere elevului un model de exprimare corectă, de utilizare a limbii române literare, prin conversația euristică solicitând gândirea elevilor, puterea lor de argumentare. Întrebările puse de profesor trebuie:

- să se bazeze pe fapte de limbă;
- să facă trecerea de la faptele de limbă la achiziții teoretice, de la achizițiile teoretice la comunicarea curentă, la formularea concluziilor și apoi la ilustrarea achiziției teoretice prin exemple noi;
- să contribuie la formarea gândirii autonome a elevilor.

De exemplu:

Sinonimele neologice contribuie la îmbogățirea vocabularului. Tu ce părere ai?

Colegul vostru X a afirmat că sinonimele sunt de mai multe feluri. Voi ce credeți?

Prin ce se diferențiază sinonimele de antonime, omonime, paronime?

2. Demonstrația este o metodă folosită des în didactica tradițională, supusă însă unui proces de renovare în contextul modernizării metodologiei didactice contemporane. Această metodă confirmă existența unor adevăruri, ușurează realizarea corectă a unor acțiuni (de analiză, de comparare, de generalizare, de sinteză), dar și formarea deprinderilor și comportamentelor corespunzătoare. Metoda demonstrației constă în folosirea unor raționamente logice care sunt însoțite de mijloace intuitive de la care se pleacă și se construiesc reprezentări, constatări, interpretări.

De exemplu, se dau sinonimele:

timp-vreme

cuminte-cumpătat

pușcă-flintă

a inventa-a crea

repede-iute

varză-curechi

Prin conversație, se observă în ce măsură sensurile termenilor din perechile date coincid sau nu. Se constată că în cazul unor termeni, deși aceștia denumesc același aspect din realitate, nu toate sensurile coincid: *cuminte-cumpătat, a inventa-a crea, repede-iute*. În cazul altora, toate sensurile coincid: *varză-curechi, pușcă-flintă, timp-vreme*.

Pe baza demonstrației, prin reprezentarea grafică se stabilesc tipurile de sinonime:

cuvinte al căror sens nu coincide → sinonime parțiale

cuvinte la care toate sensurile coincid → sinonime totale

Astfel, elevii observă deosebirile dintre diversele tipuri de sinonime.

3. Problematizarea apare acolo unde sunt situații contradictorii ce urmează a fi rezolvate prin gândire. Elevii descoperă regula deductiv și emite ipoteze. Se pornește de la o situație – problemă ce implică elevul la o muncă intelectuală intensă, îl angajează în găsirea unor soluții eficiente. Prin aplicarea acestei metode, elevii își însușesc rapid definiția sinonimelor.

4. Învățarea prin descoperire – o metodă modernă ce implică și elemente preluate din metoda tradițională. Alături de problematizare, învățarea prin descoperire face parte din categoria metodelor euristice.

De fapt, învățarea prin descoperire este învățare prin redescoperire, deoarece elevul descoperă, prin activitate independentă sau semiindependentă, adevăruri deja cunoscute.

În funcție de tipul de raționamentul utilizat în (re)descoperire, deosebim:

- (re)descoperire pe cale inductivă;
- (re)descoperire pe cale deductivă;
- (re)descoperire prin analogie.

Dacă în ceea ce privește problematizarea se pune accentul pe declanșarea și crearea unor situații de cunoaștere și de învățare, în cazul învățării prin descoperire, accentul este pus pe căutarea și găsirea soluțiilor.

Cele două metode prezentate anterior reprezintă momente ale aceluiași demers euristic. Astfel, ceea ce urmează a fi descoperit trebuie provocat, iar situația problemă apărută se încheie cu descoperirea soluției.

În cazul sinonimelor, metoda învățării prin descoperire este aplicată în etapa de reactualizare a cunoștințelor anterioare.

5. Algoritmizarea este o modalitate de studiu care are la bază algoritmul. O condiție care se impune în utilizarea, aplicarea acestei metode o constituie antrenarea elevilor în descoperirea algoritmului. Asimilarea algoritmilor constituie o etapă în cadrul activității de învățare și nu un scop final.

La ora de limba și literatura română, în lecția de predare a sinonimelor la clasa a VI-a, am urmărit algoritmi: selectez textul-suport dintr-o operă literară cunoscută, care să conțină toate tipurile de sinonime, un text accesibil ca nivel de dificultate și conținut. După stabilirea acestor algoritmi, elevii vor citi textul, făcând observații asupra acestuia, respectiv opera din care face parte, autorul, ideea exprimată, iar apoi se va explica sensul cuvintelor necunoscute.

Precizarea modului în care se va lucra în lecția despre sinonime este un algoritm important. Vom reactualiza definițiile corespunzătoare fiecărui conținut, analizându-le pe baza unui tabel sinoptic, care are rolul de a sintetiza elementele teoretice. Vom insista ca afirmațiile elevilor, cu privire la sinonime să fie însoțite de motivațiile corespunzătoare.

Metoda prezentată este o metodă activă, eficientă în procesul de predare – învățare, regăsimuse în interiorul fiecărei metode de învățământ. Pentru a fixa această metodă se apelează la conversație, demonstrație, exercițiu.

*“Exercițiul reprezintă o metodă fundamentală ce presupune efectuarea conștientă și repetată a unor operații și acțiuni, în esență, mentale sau motrice, în vederea realizării unor multiple scopuri instructive – educative – formative, printre care, și nu în ultimul rând, acela de a cultiva posibilitățile elevilor de transfer al cunoștințelor, capacităților și componentelor însușite, cât și evaluarea gradului de operaționalitate al acestora.”*³⁸

Ca metodă de învățământ, exercițiul presupune repetarea conștientă a unei activități ce urmărește formarea deprinderilor, consolidarea cunoștințelor și dezvoltarea capacităților intelectuale.

4 Constantin Parfene, *Metodica studierii limbii și literaturii române în școală. Ghid teoretico-aplicativ*, Ed. Polirom, Iași, 1999, p.59

Efectuând exerciții, în special cele de cunoaștere, elevii constată că cele învățate nu sunt simple cazuri izolate, ci au aplicabilitate largă în practica exprimării.

Exerciții de alcătuire de propoziții, de compunere de texte, de creare de dialoguri pot fi aplicate încă de la prima lecție despre sinonimie. În ceea ce privește compunerea, aceasta face parte din exercițiile creatoare ce implică și cunoașterea de către elevi a noțiunilor de bază ale gramaticii, noțiuni care sunt utilizate în exprimare. Astfel, în urma studierii sinonimelor, se poate cere elevilor să alcătuiască o compunere utilizând aceste clase semantice, având un anumit titlu.

Exercițiile realizate în cadrul acestei teme pot fi:

- exerciții de recunoaștere, caracterizare, grupare, motivare, disociere;

Exemple:

- Comparați enunțurile:

Amicul lui are o casă spațioasă.

Prietenul său are o locuință mare.

Am băgat de seamă ca se amuzau de situația creată.

Am observat că faceau haz de situația creată.

- Înlocuiți cuvintele subliniate cu un sinonim:

a) „Copilașii mai slabi, când erau încolțiți ori bătuți de cei mari, îl strigau să-i scape. El alergia numaidecat, potolea harța, așeza pacea“.

b) „Du-te, îi spuse învățătorul și-i dete dezlegare”.

- Grupați următoarele cuvinte în perechi sinonimice:

zăpadă.....aramă

drum.....a băga de seamă

a vorbi.....a deceda

a remarca.....cale

a citi.....a spune

cupru.....lexic

a muri.....nea

vocabulara lectura

- Dați câte un sinonim cuvânt și câte un sinonim alcătuit din mai multe cuvinte pentru:

A spăla putina

A muri

A-și aduce aminte

A lua foc

A-și lua picioarele la spinare

A i se face inima cât un purice

A tăia frunză la câini

A da apă la moară

A-și lua tălpășița

- exerciții cu caracter creator (exemplificare, completare, modificare, compunere);

Exemple:

- Înlocuiți în textul următor cuvintele marcate cu sinonimele lor:
E lucru tare **misterios**(.....) cu pasiunile omenești, iar în cazul copiilor totul **se petrece**(.....) la fel ca și în cazul celor **maturi**(.....). Cei **copleșiți**(.....) de o pasiune n-o pot explica, iar cei ce nu au trăit niciodată ceva **asemănător**(.....) nu o pot **înțelege**(.....).

- Refaceți ordinea următoarelor cuvinte sinonime, dând prioritate celor cu sensuri identice sau cât mai aproape de sensul termenului din context:

făptură = ființă, om, creatură, specie, neam

iute = sprinten, repede, fără întârziere, imediat, aprig, pișcător, înțepător, caustic

nestatornic = schimbător, maleabil, influențabil, instabil, imprevizibil,

surprinzător, mobil

răbdător = rezistent, calm, perseverent, tenace, neînduplecat

a plăcea = a iubi, a simpatiza, a agreea, a-i conveni, a spera, a dori

bârlog = locuință, casă, culcuș, vizuină, adăpost.

- Scrieți în dreapta sinonimul potrivit pentru adjectivul „slab”:
 - a) Colegul meu este înalt și slab.
 - b) Lumina lămpii este slabă.
 - c) Andrei este slab la chimie.
 - d) Fără ochelari el vede slab.
 - e) Își dădea seama că sunt slabe speranțe să îl revadă.
- Înlocuiți verbul „a bate” cu un sinonim potrivit:
 - a) M-a bătut un coleg.
 - b) Bate cineva la ușă.
 - c) Tata bate covoarele.
 - d) În sac, merele s-au bătut.
 - e) Mă cam bat pantofii.
 - f) Bate clopotul la biserică.
 - g) L-a bătut Dumnezeu.
 - h) Ștefan cel Mare i-a bătut pe turci.
 - i) De frică, îi bate inima mai tare.
 - j) „Și dacă stele bat în lac [...]”.
- Realizați o descriere de natură în care să folosiți sinonimele verbelor a crește, a înfrunzi, a înflori, a împodobi, a vrăji, a privi, a izvorî.

6. Starbursting (eng. “star” = stea; eng. ”burst” = a exploda), este o metodă nouă de dezvoltare a creativității, similară brainstormingului.

Începe din centrul conceptului și se împrăștie în afară, cu întrebări, asemeni exploziei stelare. Se scrie ideea sau problema pe o foaie de hârtie și se înșiră cât mai multe întrebări care au legătură cu ea. Un bun punct de plecare îl constituie cele de tipul: **Ce?, Cine?, Unde?, De ce?, Când?**.

Scopul metodei este de a obține cât mai multe întrebări și astfel cât mai multe conexiuni între concepte. Este o modalitate de stimulare a creativității individuale și de grup.

Organizată în grup, starbursting facilitează participarea întregului colectiv, stimulează crearea de întrebări la întrebări, așa cum brainstormingul dezvoltă construcția de idei pe idei.

7. Brainstorming sau „evaluarea amânată” ori „furtuna în creier” este o metodă interactivă de dezvoltare de idei noi ce rezultă din discuțiile purtate între mai mulți participanți, în cadrul căreia fiecare vine cu o mulțime de sugestii. Rezultatul acestor discuții se soldează cu alegerea celei mai bune soluții de rezolvare a situației dezbătute.

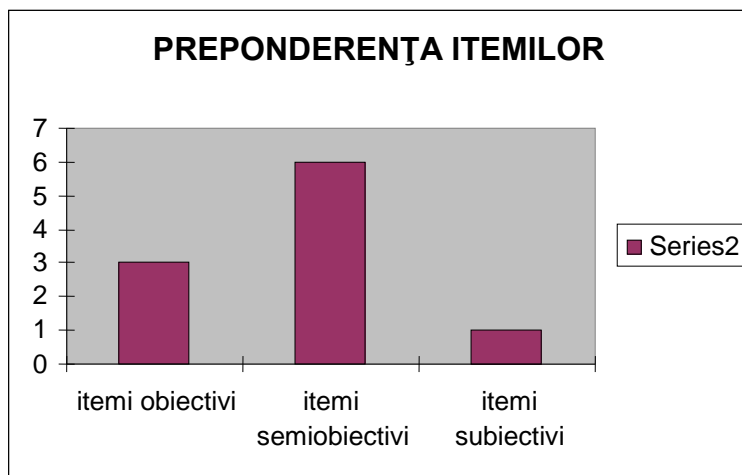
Metoda „asaltului de idei” sau „cascada ideilor” are drept scop emiterea unui număr cât mai mare de soluții, de idei, privind modul de rezolvare a unei probleme, în speranța că, prin combinarea lor se va obține soluția optimă. Calea de obținere a acestor idei este aceea a stimulării creativității în cadrul grupului, într-o atmosferă lipsită de critică, neinhibitoare, rezultat al amânării momentului evaluării. Altfel spus, participanții sunt eliberați de orice constrângeri, comunică fără teama că vor spune ceva greșit sau nepotrivit, care va fi apreciat ca atare de către ceilalți participanți. Interesul metodei este acela de a da frâu liber imaginației, a ideilor neobișnuite și originale, a părerilor neconvenționale, provocând o reacție în lanț, constructivă, de creare a „ideilor pe idei.” În acest sens, o idee sau sugestie, aparent fără legătură cu problema în discuție, poate oferi premise apariției altor idei din partea celorlalți participanți.

8. Metoda Frisco are la bază interpretarea din partea participanților a unui rol specific, care să acopere o anumită dimensiune a personalității, abordând o problemă din mai multe perspective. Astfel, membrii grupului trebuie să joace, fiecare, pe rând, **rolul conservatoristului, rolul exuberantului, rolul pesimistului și rolul optimistului.**

Metoda a fost propusă de echipa de cercetare *Four boys of Frisco* (cei patru băieți din San Francisco), iar scopul ei este de a identifica problemele complexe și dificile și de a le rezolva pe căi simple și eficiente. Ea are la bază brainstorming-ul regizat și solicită din partea elevilor/ studenților capacități empatice, spirit critic, punând accentul pe stimularea gândirii, a imaginației și a creativității.

5.6. PREZENTAREA TESTULUI

În elaborarea testului (vezi anexa 5) am aplicat o multitudine de tipuri de itemi (itemi obiectivi, itemi semiobiectivi, itemi subiectivi). Itemii semiobiectivi dețin o pondere mai mare – itemi cu răspuns scurt / de completare ce solicită din partea elevului o atenție sporită, bazându-se pe gândire.

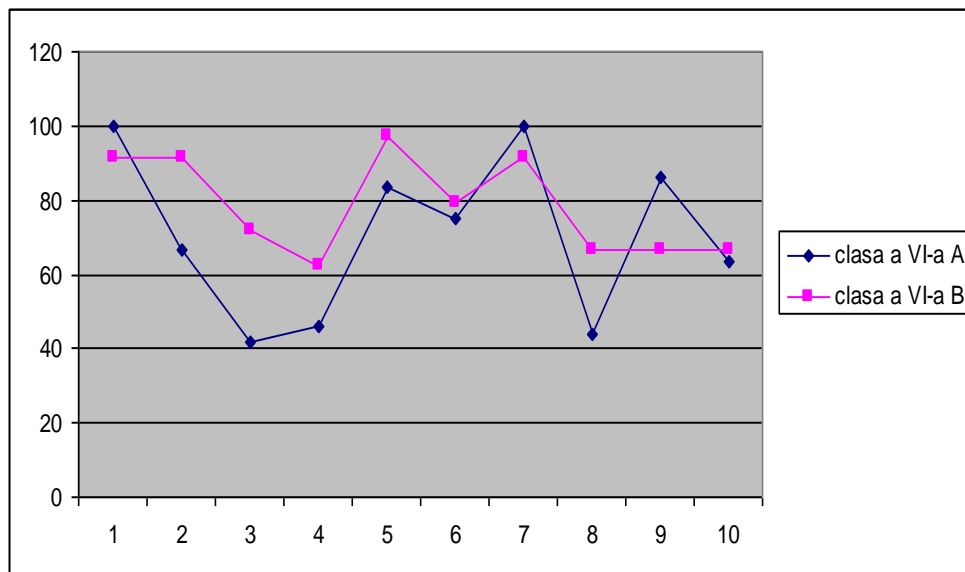

Pentru a oferi răspunsurile corecte, trebuie ca elevii să dețină informații referitoare la noțiunile ce privesc sinonimia și să le aplice, având ca punct de pornire fragmentul din “Făt-Frumos din lacrimă” de Mihai Eminescu. Astfel, ei trebuie să precizeze definiția sinonimelor, să evidențieze diferența dintre sinonimele parțiale și cele totale, să identifice sinonimele unor cuvinte din text, să găsească alcătuiască o compunere cu niște sinonime date etc.

Itemii obiectivi propuși testează un număr mare de elemente de conținut într-un interval de timp relativ scurt, asigurând un grad de obiectivitate ridicat în măsurarea rezultatelor școlare. Itemii cu alegere duală pun elevul în situația de a selecta răspunsul corect din doar două variante posibile. Itemii de tip pereche evaluează abilitatea elevului de a identifica relația existentă între două elemente. De cele mai multe ori, această abilitate presupune recunoașterea relației, adică antrenează capacități de tip reproductiv. Itemul cu alegere multiplă pune elevul în situația de a alege/selecta dintr-un set de răspunsuri listate pe acela pe care îl consideră corect în raport cu sarcina dată. Itemii subiectivi, de completare solicită elevului găsirea cuvântului sau sintagmei care completează afirmația conținută în enunț conform sensului acesteia. Itemul subiectiv sau cu răspuns deschis are drept principală caracteristică faptul că testează originalitatea elevului, creativitatea și capacitatea sa de personalizare a cunoștințelor. Cu toate că acești itemi par relativ ușor de construit, este important ca răspunsul să fie corect formulat.

5.7. ANALIZA ȘI INTERPRETAREA REZULTATELOR

Rezultatele obținute la testul de evaluare sunt redată astfel:

În ansamblu, se constată existența unor diferențe între cele două clase. Performanțele se apropie întrucâtva la sarcinile care au în vedere cunoștințele recent studiate. Apar totuși răspunsuri eronate care arată cât de repede sunt confundate unele cunoștințe.

Principalele concluzii ale cercetării solicită în cele ce urmează o interpretare calitativă a acestor rezultate. Tabelele inserate în cadrul acestei lucrări conțin informații necesare interpretării cantitative, cât și bazele pentru analiza calitativă a interpretării psihologice acordate – prin care studiul a stabilit confirmarea sau infirmarea ipotezelor.

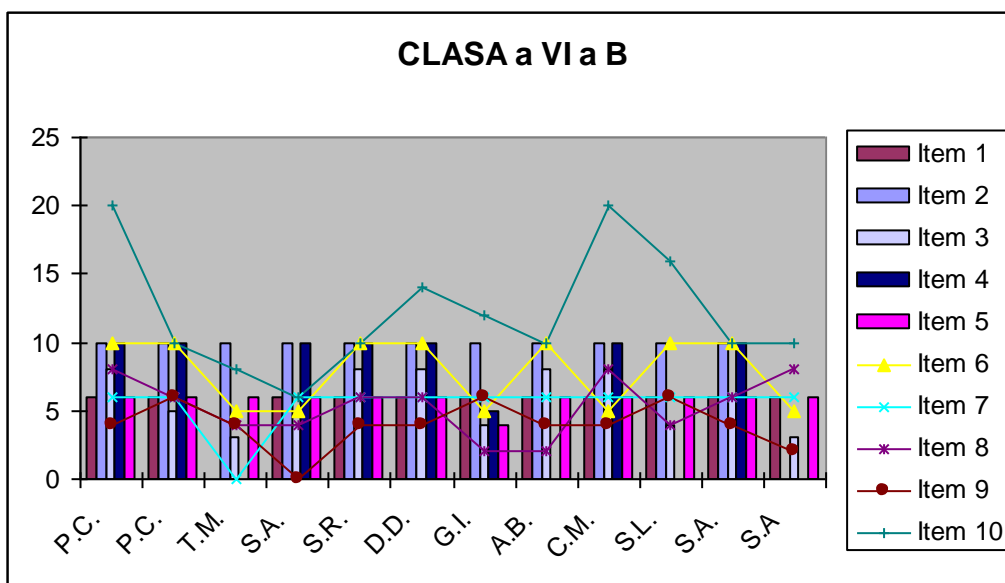
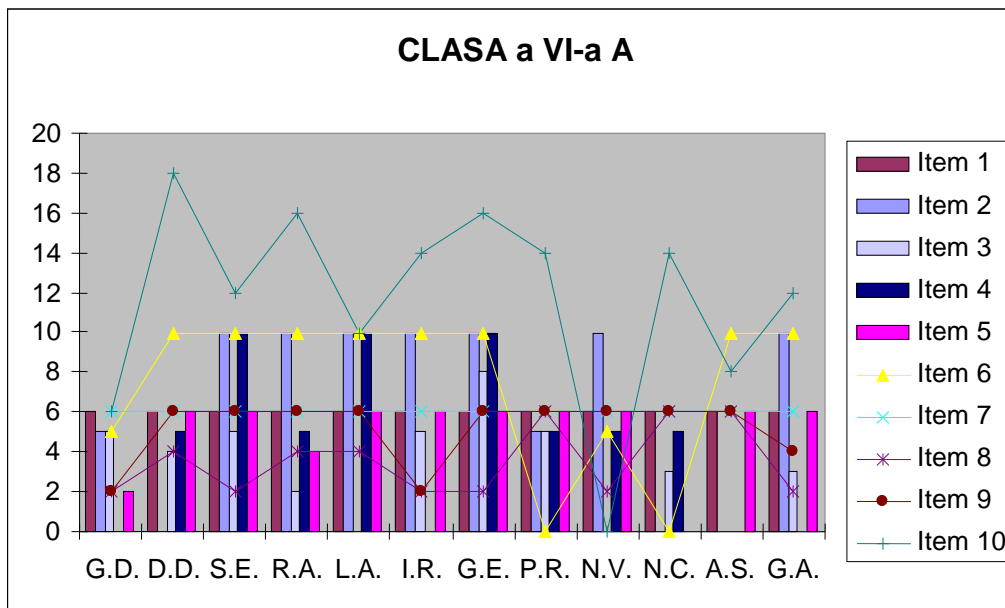
CLASA a VI – a A

Item 1	Item 2	Item 3	Item 4	Item 5	Item 6	Item 7	Item 8	Item 9	Item 10
6	5	5	0	2	5	6	2	2	6
6	0	4	5	6	10	6	4	6	18
6	10	5	10	6	10	6	2	6	12
6	10	2	5	4	10	6	4	6	16
6	10	0	10	6	10	6	4	6	10
6	10	5	0	6	10	6	2	2	14

6	10	8	10	6	10	6	2	6	16
6	5	5	5	6	0	6	6	6	14
6	10	0	5	6	5	6	2	6	0
6	0	3	5	0	0	6	6	6	14
6	0	0	0	6	10	6	6	6	8
6	10	3	0	6	10	6	2	4	12
100%	66%	41%	45%	83%	75%	100%	43%	86%	63%

CLASA a VI – a B

Item 1	Item 2	Item 3	Item 4	Item 5	Item 6	Item 7	Item 8	Item 9	Item 10
6	10	8	10	6	10	6	8	4	20
6	10	5	10	6	10	6	6	6	10
0	10	3	0	6	5	0	4	4	8
6	10	4	10	6	5	6	4	0	6
6	10	8	10	6	10	6	6	4	10
6	10	8	10	6	10	6	6	4	14
6	10	4	5	4	5	6	2	6	12
6	10	8	0	6	10	6	2	4	10
6	10	8	10	6	5	6	8	4	20
6	10	4	0	6	10	6	4	6	16
6	10	6	10	6	10	6	6	4	10
6	0	3	0	6	5	6	8	2	10
91%	91%	71%	62%	97%	79%	91%	66%	66%	66%

Trebuie precizat că elevii cu note mari sunt cei care au o medie mai mare față de cei cu rezultate slabe.

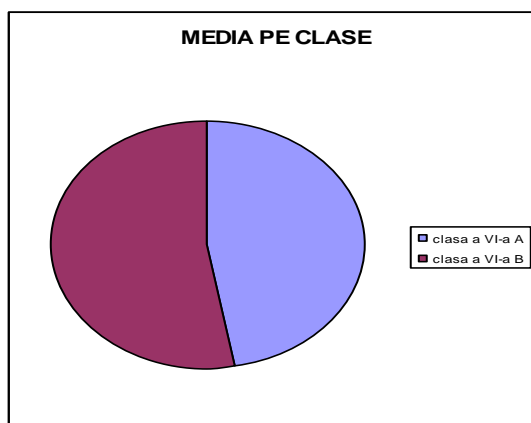
La cerințele 1 și 7, performanțele se diferențiază net în favoarea grupului martor. La sarcinile a -2-a și a 3-a, grupul țintă emite un procent de 91% și respectiv 71% răspunsuri corecte, față de 66% și respectiv 41%. Primul set de itemi (subiectivi) testează o varietate largă de cunoștințe, competențe și abilități.

Sarcina 10 , respectiv itemul subiectiv, oferă posibilitatea elevului de a aplica în mod creativ cunoștințele însușite.

Această cerință ridică obstacole în rezolvare, verificând importanța calitativă a achizițiilor dobândite de elevi.

Obiectivul acestei etape a cercetării a fost acela de a încerca să demonstrăm că, prin aplicarea metodelor tradiționale și a metodelor moderne de predare, se rezolvă sarcini instructiv – educative și de stimulare a unor motivații interne adecvate învățării cu succes, sarcini pe care nu le rezolvă eficient doar prin metodele obișnuite de instruire.

Prima ipoteză formulată referitoare la aplicarea metodelor moderne și tradiționale în scopul obținerii unor rezultate ce implică perfecționarea și optimizarea actului educațional a fost confirmată. Astfel, se poate observa realizarea unor diferențe între elevii incluși în grupul țintă (media 7,74) față de elevii incluși în grupul martor (media 6,95).

Cea de-a doua ipoteză care vizează incertitudinea obținerii de rezultate bune prin aplicarea anumitor metode este confirmată parțial datorită varietății punctajelor.

În final, trebuie spus că limitarea acestui studiu în privința mărimii eșantionului poate afecta rezultatele obținute. Astfel, realizarea unor studii suplimentare este necesară pentru sublinierea importanței aplicării metodelor tradiționale cu scopul eficientizării actului educațional , dar și al diversității activităților.

5.8. MĂSURI AMELIORATIVE

Prin cercetarea de față am încercat să surprindem și câțiva factori ce influențează activitatea școlară la nivel gimnazial.

În urma rezultatelor obținute, conform celor prezentate anterior, se pot face câteva recomandări pentru a îmbunătăți activitatea la clasă și asigurarea performanțelor școlare.

Diferențierea învățării prin programe cu grade treptate de dificultate și prin procedee didactice adecvate constituie una dintre soluțiile cele mai sigure. Organizarea instruirii în clase eterogene prin atribuirea de sarcini didactice cu grade de dificultate diferite, prin folosirea fișelor de muncă independentă limitează insuccesul școlar. De asemenea, este necesar să se realizeze și individualizarea învățării, asigurându-se șanse de reușită tuturor elevilor. Evaluarea rezultatelor învățării trebuie să se facă sistematic, cu maximum de obiectivitate, solicitările școlare să fie echilibrate, să se prevină suprasolicitarea și subsolicitarea. Colaborarea sistematică și cu tact cu familia prin convorbiri și lectorate cu părinții previne o atitudine de rezistență față de obligațiile școlare.

Luând în considerare rezultatele conform cărora elevii din grupul țintă au obținut punctaj mai mare decât elevii din grupul martor, sugerăm aplicarea următoarelor strategii: evaluare pe pași multipli (în care elevul este evaluat pe parcursul unui semestru de mai multe ori pe baza unui punctaj obținând o notă; astfel, pentru a primi o notă la o materie, el are mai multe șanse de a răspunde, fiind motivat să se pregătească cât mai bine) sau strategie de reevaluare (în acest caz, elevul este motivat să se pregătească pentru mărirea notei). Astfel, elevii cu note mai mici vor fi ajutați să facă față situațiilor școlare și evaluărilor, iar această situație va conduce la creșterea performanțelor școlare. Această strategie va fi pusă în practică și în cazul elevilor buni, pentru ca aceștia să nu simtă situația ca un aspect discriminatoriu, particularitate deloc de ignorat și în cazul celor cu note mici, care, dacă intuiesc scopul real al tacticilor aplicate, s-ar putea simți lezați.

O altă sugestie ar fi evaluarea la cerere. Elevul va fi reascultat la propunerea sa. Se poate stabili de la începutul anului faptul că fiecare elev are la dispoziție un interval de timp în care să-și corecteze nota pe care a primit-o, răspunzând din același material sau din materiale diferite, după caz. După această perioadă, nota va fi trecută în catalog. În acest interval, elevul trebuie să solicite singur reascultarea.

Considerăm o soluție oportună și alternarea abilă a celor trei sisteme de notare (cel centrat pe standarde unice, cel centrat pe educabil și cel centrat pe nivelul clasei). Prin manipularea corectă a acestor sisteme de notare, cadrul didactic poate motiva elevul pentru activitatea educațională, dându-i încredere în forțele proprii sau atenționându-l când se supravaluează, după caz.

Propunem aplicarea unor metode de lucru din partea profesorului care să pună accent pe actul creativ și original, precum și pe intensificarea implicării elevilor în procesul de învățare. Cu alte cuvinte, profesorul ar trebui să orienteze elevii asupra centrării pe conținut și pe procesul învățării și mai puțin pe nota obținută.

De asemenea, se poate recomanda utilizarea lucrului în echipe pe o perioadă de timp determinată, acolo unde elevii vor avea ocazia întâlnirii și colaborării cu celălalt. Situația de echipă va asigura și va genera importanța procesului de învățare, reușita proiectului comun și nu neapărat nota acordată acestuia. Elevii buni și deopotrivă cei cu rezultate școlare slabe vor fi antrenați mult mai bine în procesul de învățare și în centrarea pe conținutul didactic prin inter-relaționare, sarcini pe echipe, scopuri comune și nu individuale, situație ce va diminua importanța notei și va intensifica ideea reușitei ca grup.. În acest caz, cadrul didactic trebuie să specifice clar și fără echivoc meritul tuturor elevilor pentru reușita muncii lor, meritul elevilor buni, dar, mai cu seamă, al celor cu rezultate mai slabe, neobișnuiți cu succesul.

CONCLUZII

Reușita/nereușita elevilor poate fi explicată prin natura și acțiunea factorilor implicați în organizarea și desfășurarea activității școlare. Unii dintre aceștia acționează ca factori interni și privesc condiția biopsihică a subiecților, iar alții sunt externi, referindu-se la cadrul în care se realizează activitatea de instruire/învățare.

Reușita școlară a elevului ține de factorii interni și factorii externi.

1) Factorii interni pot fi:

a) factori biologici - vârsta, dezvoltarea fizică;

-starea de sănătate, potențialul de muncă.

b) factori psihologici:

- cognitivi (dezvoltarea intelectuală);

- non-cognitivi (atitudini, interese, aspirații).

2) Factorii externi pot fi:

a) factori sociali - mediul familial;

- grupul școlar.

b) factori pedagogici

- organizarea și desfășurarea procesului de învățământ;

- resursele activității școlare (echipamente, mijloace de învățământ);

- metode, procedee;

- pregătirea cadrului didactic.

Mediul socio-cultural creează ambianța generală a politicii școlare, fundamentul respectului pentru această instituție. El creează posibilitatea realizării umane prin școală.

Mediul familial pregătește și întreține spiritul de respect pentru școală, pregătește și întreține efortul de învățare. Grupul extrafamilial, de prieteni, influențează aspirațiile școlare și profesionale. Condițiile precare de viață, atitudinea indiferentă, neglijentă sau ostilă a părinților față de școală, atmosfera încordată de neînțelegeri și conflict, poziția defavorabilă între frați reprezintă surse concrete ale insuccesului .

Factorii interni au o pondere, deosebită în realizarea școlară și în performanțele recunoscute ca succes. Starea generală de sănătate condiționează biologic reușita în învățare.

Capacitățile intelectuale (perceptive, de memorie, gândire și imaginație) și abilitățile (deprinderi, aptitudini) sunt cele care determină în cea mai mare măsură înalta performanță școlară.

Activitatea școlară poate provoca oboseala, prevenind epuizarea rezervelor de energie ale organismului. Oboseala elevului se manifestă nu atât la nivelul rezultatelor școlare, cât în amploarea oscilațiilor acestora.

Starea subiectivă de oboseală se poate instala și pe fondul monotoniei care duce la saturație. Întrucât atenția este o condiție indispensabilă a desfășurării lecției și implicit a reușitei școlare, gradul de concentrare și intensitatea atenției, stabilitatea și flexibilitatea ei se schimbă în funcție de calitatea predării și de rezistența elevului la efort. Același rezultat obținut de doi elevi poate fi considerat de către unul dintre aceștia ca un succes, iar de celălalt ca un eșec. Acest lucru depinde de nivelul de aspirații al fiecăruia. Astfel, pentru un elev mai puțin ambițios și care este conștient de faptul că dispune de capacități intelectuale mai modeste, nota 7 este apreciată ca fiind foarte bună, în timp ce pentru un elev orgolios, supramotivat, această notă reprezintă un regres (o decepție).

În final, trebuie spus că limitarea acestui studiu în privința mărimii eșantionului poate afecta rezultatele obținute. Astfel, realizarea unor studii suplimentare este necesară pentru sublinierea importanței utilizării atât a metodelor tradiționale, cât și a metodelor moderne în actul educațional ca modalitate concretă în determinarea reușitei școlare.